

הלכות טריפות הריאה ובדיקתה

שו"ע יורה דעה
הלכות טריפות
(סימנים לה – לט)

דברי רבינו המחבר והרמ"א

עם

פסקי שעה

שהיא תמצית דברי הש"ך והמ"ז ושאר נו"כ ומפרשים

ופסקי בעל ערוך השולחן

החונן לאדם דעת ממני בס"ד

אליעזר דן בלאאמו"ר הגאון רבי אריה לייב שליט"א רלב"ג

ליקוואוד תשס"ח

E. Ralbag
433 Eighth Street
Lakewood N.J. 08701
732-942-7307

דברים אחדים

הערוך השולחן בהלכות טריפות (לה-סד) כתב וז"ל "וכלל גדול יש לדעת שכל ענין שתלוי בבקיות לפי ראות עינים א"א לבאר הכל בכתב ואין לו למורה אלא מה שענינו ראות ובצירוף השוחטים הבקיות ובתפלה לה' שלא יכשלו בדבר הלכה דזה ענינו ראות שעם כל ריבוי הספרים מאחרוני אחרונים על הלכות בדיקות, מ"מ יש חדשים לבקרים שאינו מבואר בספרים ולכן החכם שלבו שלם והוא בקי בריאות אין לו לציין אלא מה שענינו ראות."

וכתב עוד שם (לט-קמז) וז"ל "וא"א לפרט הכל בכתב, והחכם והשו"ב והמומחה יבינו מה המה אלה וכו' ותן לחכם ויחכם עוד כי עניני הריאה משונים הם וכל מה שכתוב בספרים אין ביכולת לצייר כל מה שאירע בה חדשות מחדשות שונות, וצריך בזה הרבה בקיות ומעין החכמה ועזר אלקים לבלי להכשל באיסור ח"ו ולחוס על ממונם של ישראל."

* * *

בשבח והודאה לה' יתברך על כל הטוב אשר גמלני, הנני מגיש קונטרס זו על הלכות בדיקת הריאה וטריפותיה. במשך השנים שהלכתי עבור אאמו"ר שליט"א לבית המטבחים לבדוק ולבחון השוחטים ובודקי הריאות בהלכות אלו ציינתי לעצמי פסקי פסקי מדברי הש"ך והט"ז ושאר נו"כ, ובעיקר פסקי בעל ערוך השולחן. ולאחר זמן נתהווה לקובץ על יד, וכדי לא למנוע טוב מאחרים ובעיקר משו"ב הריאות הרוצים לחזור על עיקרי השיטות בהלכות אלו, הנני מגיש קונטרס זה, אבל הנני לציין שאין על כל שו"ב להורות הלכה למעשה מזה, רק כפי המורה הוראה שלו.

ניסן תשס"ח

אליעזר דן רלב"ג

הסכמה

ממרא דתלמודא בעניני שחיטה וטריפות ראש ישיבת תורה ודעת

הגאון הגדול רבי ישראל הלוי בעלסקי שליט"א

הרב ישראל הלוי בעלסקי

941-0112

Rabbi Y. Belsky

506 East 7th Street

Brooklyn, New York 11218

הרב המובהק מוהר"ר אליעזר דן נ"י בנו של ידידי הרה"ג ר' אריה ליב רלב"ג שליט"א הראה לי קונטרס חשוב על הלכות טריפות הריאה ובדיקתה, מעוטר בפירוש וביאור הדק היטב כולל עיקר דברי הפוסקים הגדולים אשר בית ישראל נשענים עליהם ובפרט פסקי הגאון הגדול בעל ערוה"ש זצוק"ל השייכים לסימנים וענינים אלו, ועשה מלאכתו מהיר ולפני מלכים יתיצב, בהביאו אוצר בלום מזוקק שבעתים בלשון צח ובהיר, מיוחד לאומנים גדולים עושי מלאכת ד' באמונה המזכים את הרבים באופן נפלא, ואבאר בע"ה.

ראשית אביע תודתי ושבחי לידידי הרה"ג ר' אריה הנ"ל, אשר בלי פרסום ובחשאי דחשאי הציל עשרות אלפים מישראל מעוון חמור דאכילת נ"ט, וכבוד א' הסתר דבר, וגם כבוד עם ישראל יש כאן, וההסתר ימשיך כי לא פעל ידידי הנ"ל לעטר שמו רק בשביל הצלת ישראל מן החטא, ושכרו הנורא מובטח לו בזה ובבא בע"ה, ואין הוא בכלל מרודפי הפירסום והכבוד ושמח בזה שזיכה הרבים, אשרי חלקו! ומה שהמדקדקים במצות מבקשים הידורים ושיפורים במאכליהם, זה מורה על חביבותם למצות וקדושתם, והרי הם בכלל גיבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו, ויהי חלקנו עמהם, הלואי שנזכה כולנו לכך.

מיהו עדיין יש פשוטי עם המסתפקים במועט בדרגת קיום מצוותיהם, ואלמלא מעשי צדקותו של הרב ידידי הנ"ל היו מניחים חיוביהם (לפעמים) לגמרי, ושבקי התיירא ואכלי איסורא בשביל הטירחא הקלה דמתבעי לאכילת בשר כשר, ותודה לקל אזהר הרב חלציו כגבור חיל ותיקן והציל וזיכה את הרבים, ד' ישמרם, ועיין ומצא דרך סלולה, וסמך את עצמו על רב מובהק גאון וצדיק אשר פשטו רוב הוראותיו בישראל, ה"ה הגאון הגדול בעל ערוה"ש, וע"ז הרחיב ומצא בענין הכתוב הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, ותירץ בזה תמיהת מי יאכילנו בשר כשר.

והנה קם בנו הרב ר' אליעזר דן נ"י וקיבץ גורנה הוראות אלו ובנה דיר וחומה גבוהה עליהם, ולמהדרין יאמרו חזקו ואמצו בדרכיכם הקדושה והטובה, ומני ומינייהו יתקלס עילאה. וקרא פירושו היפה בשם פסקי שעה, וע"י מעשים אלו יתקדש שם שמים ברבים בע"ה.

יה"ר דתתבדרון שמעתתיה ויהיה ממורי ההוראות בישראל ותצמח הברכה ע"י ויזכה להיות בין אלה שנאמר עליהם שאין חטא בא על ידם.

בידידות והוקרה, יום ח' לחודש תמוז שנת תשע"א לפ"ק

ישראל הלוי בעלסקי

Rabbi Y. Belsky
506 EAST 7th STREET
BROOKLYN, NEW YORK 11218

[illegible]

ראשית ארבעה חובות ומהם אישיותי הרבה ר' אריה הכהן
אשר הרי פרסום והתעלה פוליסה אשרה ארבעים חובות
מחמת חומר שאכלה נ"ל, ובכוח א' הסגל עבר, וגם כח
עם ישראל יש כאן, והבסגל ימשיך כי לא בעל יציע' הנ"ל אשר
שמו רק בשנים הפעם ישראל מן פוליסה, ושכרו הנ"ל מזה
או מצד והוא הע"כ, ואין פ"א בפ"ל מרוב' בפ"רסום והבסגל
ושמח מצד ש"כרה הרבים, אשרי חלקו ומה שבמקדמים במחמת
מבוקים פ"רסום ושיעורים המאכלים" צד מורה על חבירות
למחלות נקדמות, ופ"ר פ"ל ב"הור' כח צו"ש פ"רסום
ב"ר פ"ר, ו"ר חלקו צמחם, פ"ל"א' ל"כרה כח"ל ע"כ.

[illegible]

און פריינד, ד' יאמער, ווען זאלן דאס פארום, וואס
אזעלכע אל דאס מוהפיק גאון ווערן און פאר פארמאגן
הייליג, ד' פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
כאטן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן

ווערן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן

פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן
פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן פאן

שלמה יוסף מחפוד

אב"ד בד"ץ "יורה דעה"
ורב ומו"צ דשכונת נוה אחיעזר ושיכון ו'
בני ברק

בס"ד, יום ה' אדר תשע"א

דברי ברכה

הובא לפני גליונות קונט' **טריפות הריאה ובדיקתה** ביאור על שו"ע
יו"ד סימנים לה-לט, מעשה ידי אומן, נטע נאמן, האברך היקר והנעלה,
מיחידי סגולה, לילה כיום יאיר כחשכה כאורה, יראת ה' היא אוצרו, ועליו
יציץ נורו, כש"ת הרב **אליעזר דן רלב"ג** שליט"א איתן מושכו בעי"ת
ליקוואוד ת"ו.

עברתי על דבריו הנעימים כמסת הפנאי, וראיתי כי כביר מצאה ידו ללקט
אורות מדברי רבותינו הפוסקים בדינים הנ"ל, ונושא ונותן בדבריהם כדרכה
של תורה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולפעלא טבא אמינא איישר
חיליה לאורייתא.

אני תפילה וברכה שחפץ ה' בידו יצלח לברך על המוגמר בקרב ימים,
ויפוצו מעיינותיו חוצה לזיכוי הרבים, ועוד יעלה מעלה במעלות
התורה והיראה לגאון ולתפארת, וכל אשר יעשה יצליח.

בברכה רבה

בס"ד, ירושלים 16 א"ב אג"ת
ס"ס 100, ספרים א"מ

הסכמה

שמח ליבי ויגל כבודי בראותי קונטרס הנקרא "פסקי שעה" הודן בהלכות טרפות הריאה
ובדיקתה שהביא מרן השו"ע ורבינו הרמ"א עם נושאי כליהם הט"ז והש"ך ובמיוחד
ערוך השולחן שחבר הר"י השקדן איש חמודות מעשה ידי אומן שמו נודע בשערים דובר
צדק ומגיד מישרים גינת ורדים תהילתו בקהל חסידים כהרה"ג אליעזר דן שליט"א בן
מור"ר ר' אריה ליב רלב"ג שליט"א אשר נשא ונתן באמונה צלל במים אדירים והעלה
פנינים יקרות וכבר מצאה ידו לסדר הדברים בטוב טעם ודעת בבקיות רבה ובסברא
ישרה כי תורה חסה על ממנום של ישראל כדברו ר' הרמב"ם.

אשרי אביו אשרי יולדתו באשר ה' אתו ירבו כמותו בישראל ואעיר בקצרה על מ"ש
בסימן לה בענין חסרה ורדא "בפסקי שעה" 3 שהביא ערו"ה שופק דמעיקר הדין
בהפ"מ אפשר להקל בחסרה הורדא ולדעתי אפשר להכשיר לכתחילה כי זה גמרא ערוכה
בחולין דף מז. ההוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי כלומר ההוא ריאה דהיתה לה
יתרת בין האונות סבר רב אשי למיטרפה אמר ליה רב הונא כל הני עיזי ברייתא הני אית
להו וקרו לה טבחי עינוניתא דורדא והני מילי מגוואי אבל על גבה אפילו בטרפא דאסא
טריפה ע"כ עיין שם היוצא מדברי הגמרא שדחה ר' הונא את סברת ר' אשי ומכשירים
כל חסרון בורדא וכך פסק מרן בשו"ע ואף ר' הרמ"א בסוף דבריו הקל בנדון ומעולם לא
הטרפנו חסרון ורדא בירושלים עיה"ק ת"ו מקמאי דקמאי וגם הרב בית דוד כתב שנקראת
ורדא כדי לעזור אל הנשיבה כמו הספנים כשצריכין לרוח גדול פורסין קלע קטן אצל גדול
ע"ש היוצא מדבריו שעיקר הנשיבה היא ע"י האונות אבל אם תחסר הורדא אינה מעלה
ואינה מורידה.

ואסיים בברכה להרב המחבר הקונטרס יהי רצון שחפץ ה' בידו יצלח ויפוצו מעינותיו
חוצה להגדיל תורה ולהאדירה ויעלה מעלה במעלות התורה והיראה ויתברך בברכת והיה
כעץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצלח

בברכת התורה

ששון גרידי

סימן לה

דין טריפות הריאה ואונותיה וכו' י' סעיפים

סעיף א

ריאה שניקבה, טריפה.

סעיף ב

חמשה אוני (פי' כעין אונים) אית לריאה, תלתא מימינא ותרי משמאלא כשהבהמה תלויה ברגליה ובני מעיה כלפי הטבח, שאז ימין הבהמה וימין הטבח אחד, ויש לה עוד בצד ימין אונה אחת קטנה ונקראת עינוניתא דוורדא ואינה עומדת בסדר האונות אלא מרוחקת מהם לצד פנים, ואם חסרה אחת מימין או מהשמאל, או שהיו שנים מימין ושלשה משמאל, טריפה. הגה: נורות האונות של ימין אינן דומות לשל שמאל, ואם נתחלף נורתן, טריפה.¹ וכן כשהאונה האמצעית של ימין גדולה מהתחתונה טריפה (מהרי"ו); ואם האונה של שמאל העליונה גדולה מאונה עליונה של ימין, טריפה; וכן אם האונה של ימין גדולה משל שמאל, כל זה מיקרי חליף וטריפה, (מהר"א מפראג).² והורדא, אם חסרה או אם יש לה שתיים או שנמצאת בצד שמאל, כשרה.³

פסקי שעה

1 דעת המהרש"ל (פרק אלו טריפות סי' ל"ד) והב"ח והפר"ח הוא להקל בהפ"מ בנתחלף צורתן, וכ' שם המהרש"ל דלא כהט"ז דמחשיבו כריעותא. וכן לגבי שאר הפסולים שהביא הרמ"א אח"ז כגון אונא אמצעית של ימין גדולה וכו' ואונא של שמאל וכו' וכן אומא של ימין גדולה וכו' כל אלו התיר המהרש"ל בהפ"מ, וכן פסק בערוה"ש (לה - ט) להקל בכל אלו. וכ' דאפי' בלי הפ"מ אפשר להקל דאין להוסיף על הטריפות מה שאינו מבואר בגמ', ע"ש.

2 ובחסר האומא כתב התבואות שור בפשיטות דטריפה, ולא הוזכר מרוב פשיטות וכן יש לנהוג. אמנם אם האומא למעלה והאונה למטה אף דהמהרש"ל ובחסר האומא כתב התבואות שור בפשיטות דטריפה, ולא הוזכר מרוב פשיטות וכן יש לנהוג. אמנם אם האומא למעלה והאונה למטה אף דהמהרש"ל

3 בערוה"ש (לה - לא) פסק דמעיקר הדין בהפ"מ אפשר להקל כדעת המחבר מאחר דרוב דעות הם להכשיר בחסר וביתר וורדא, ואף הרמ"א סוף סעיף ב' כ' "דכל אלו הדברים יש להקל מאחר דרבים מכשירים בכל ענין". אמנם דעת הט"ז שהרמ"א לא קאי על חסרה או שתי וורדות או שינתה מקומה רק אשאר טריפות שהוזכרו. ועוד כ' בערוה"ש (לה - לה) דבמקום שאין מנהג ידוע אפשר

הגה: וצמדינות אלו נהגו להטריף צין נמלא צ' ורדות, או אם חסרה, או ששינתה מקומה (מהרי"ו וע"פ), והכי נהוג כי יש רצותא סוצין כן ואין לשנות המנהג;⁴ וכן אם שינתה תוארה וזרתה הרגילה צה, טריפה (אגור).⁵ אם נמלא צה צ' ורדות ויש להם שורש אחד כעוצי אלצע, אע"פ שיש צו סדק, כשר (מ"כ צנז"י) (א"ז צסס ראצ"ה וכ"כ מהרי"ו והוא צהג"א); ואם אחד הפוכה והשני אינה הפוכה, הולכין אחר היותר גדולה ואם היא אינה הפוכה, כשר (צדיקת ישנים). הורדא דרכה להיות צכס, ואם לא נמלא לה כס, או שיש לה שני כיסין, או שיש לה כס ואינה מונחת צתוכו ואף כשמניחין אותה צתוכו חוזרת ויוצאת ממנה כשנופחין הריאה, טריפה (כל צו צסס הר"מ צר יודה והגהות צמהרי"ו, וצדיקות ישנים וקלת מפי השמועה הלכה למעשה צירמיש' צסס מהר"ס מו"י"א).⁶ וכל אלו הדינין אינן אלא צמקומות שנוהגין להטריף צשתי ורדות או אין לה ורדא כלל; אצל צמקומות

פסקי שעה

שם ענינותא עלה. ובערוה"ש (לה - ל) כ' דוקא גדול מאונא הסמוכה לאומא. אמנם בארוך כתב וז"ל "אין שום שינוי פוסל בוורדא בין שינוי שבגופה בין שהיא פחותה מטרפא דאסיא בין חסרון כיס הכל כשר והכי נקטינן" עכ"ל. וכן הובא בהגהות מוהר"א אזולאי ז"ל אלבוש.

6 לדינא בהפ"מ כ' בערוה"ש (לה-א) שאפשר לסמוך עמש"כ המהרש"ל דמכשיר בלא כיס וכ"ש בב' כיסין, וכ"כ במשאת בנימין, ובש"ך (ס"ק יד). ובב' כיסין והשני נמצאת בצד שמאל יש צד להקל אף בלי היתר המהרש"ל דאינו "יתר כנטול" דאינו נמצאת במקומה הרגילה. אמנם עי' ברע"א שכ' דאף לדעת המקילין בחסר כיס אם חוזרת ויוצאת ממנה כשנופחין אותה טריפה, אמנם באחרונים (עי' בהגהות מוהר"א אזולאי ז"ל אלבוש) כתבו דחוזרת ויוצאת מהכיס רק מראה ששינתה מקומה, א"כ לדעת המכשירין אין לפסול מטעם זה דהא יש להקל בשינתה מקומה. וגם בש"ך (סקי"ד) בשם המהרש"ל ומשאת בנימין הכשיר אף בזה, דהכיס אינו מעכב כלל, א"כ גם בחוזרת ויוצאת ממנה כשירה.

להכשיר בחסר וורדא. אמנם אף אם נהגו להקל בכל חומרות אלו, כבר כתבו האחרונים (ש"ך ס"ק כב בשם המהרש"ל) דזהו דוקא דליכא ריעותא אחרינא בריאה במילתא אחרית, אבל בריעותא אחריתא [המעיד על אותו חסרון] אף דמכשרינן ליה מ"מ מצטרף להטריף. ומ"מ גם בנידון זה מצינו עוד בדין תרתי לרעותא (בערוה"ש לה-י/ז, בא-כב) דדוקא כשהריעותא האחרת היא במקום הריעותא האחרת, אבל במקום אחר לא שייך לאיצטרופי.

4 כנ"ל, ועי' בט"ז (סק"ד) שכתב דב' וורדות אף אם אינן במקום הוורדא כשר מטעם יתרת מקמא, ודלא כהש"ך (ס"ק יז) שמטריף בכל ענין. ובערוה"ש (לה - נד) נוטה להחמיר כדעת הש"ך. ובערוה"ש (לה - לג) כ' דשינתה מקומה וצורתה בעינן דוקא כולה ולא מקצתה, עי' לקמן הערה מספר 7.

5 מעיקר דדינא גם כאן יש לסמוך מש"כ לעיל הערה מספר 3, אמנם אם נמצאת וורדא גדולה מאונא שאצלה (אם גודל האונא רגילה) אף המהרש"ל שהקיל בדינים אלו כ' להטריף משום דלא הוי

שמכשירין, גם כל אלו החילוקים הם כשרים (ב"י). אם חסר מקצת מן הורדא יש לצדוק באונות או באומה מנד שמאל, (ס"א צד ימין) אם נמצאת החתיכה החסירה, יש אומרים דכשר⁷ כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים (כך מנא כתוב וכן יש מכשירין אם יש לה תואר ורד צשורש שלה כעובי אצבע, אע"פ שאין לה תואר ורד צראשה, רק שלא תהא הפוכה ולא שינתה מקומה. וכל אלו הדברים יש להקל מאחר דרצים מכשירים בכל ענין.

סעיף ג

נתוספו האונות במנינם, אם היתה האונה היתרה בצד האונות, או מלפני הריאה שהיא לעומת הלב, מותרת; ואם היתה על גבה שהוא לעומת הצלעות, הרי זו טריפה, והוא שתהיה כעלה של הדס אחר שנפחזה; אבל אם היא פחותה מזה, כשרה.

הגה: ויש מחמירין לאסור כל יתרת שאינה צדרי דאוני (אשירי ומרדכי וסמ"ק ומהרי"ו וטור צשם העיטור וע"פ), וכן נוהגין במקצת מקומות לאסור יתרת אפילו מקמא, ואין מחלקין בין מקמא בין מגצה, אלא אם היא עומדת צדרי דאוני וכשנפחין אותה נוטה לקמא, כשר; ואם נוטה לגצה, טריפה⁸ (מהרי"ו וב"י צשם מ"כ). ובמדינות אלו המנהג להכשיר יתרת מקמא, ואין לשנות המנהג⁹.

פסקי שעה

7 מכאן הוכיח הערוה"ש (לה - לג) דאף לדעת המחמירים בשינתה מקומה וצורתה, לא מטרפינן רק בשינתה כולה. אבל מקצתה לא מיקרי שינוי, דהרי כאן מועיל לצרף החתיכה החסירה אף אינה במקומה הרגילה (ודלא כב"א ס"ק קטז). והא דכ' הרמ"א בד"מ (אות ג) אם הענינותא שינתה מקומה אפי' פורתא טריפה, אין כוונתו ששינתה פורתא, אלא שינתה כולה אפי' פורתא ממקומה הרגילה. ועוד כ' (לה - לד) דאף מועיל אי רק ע"י הצירוף יש לו שיעור כטרפא דאסא.

9 וכן נוהגין להכשיר יתרת מקמא מ"מ יש להחשיבו כרעותא וכדברי השמ"ח (לז, ה). ובערוה"ש מיישב קושית האחרונים (ב"ח וט"ז סק"ד וש"ך סק"ז) דאי יתרת מקמא כשר בכל ענין איך מטרף הרמ"א יתרת דוורדא דהיא מקמא. ובש"ס וטור ורוב ראשונים מבואר דדין אחד יש ליתרת בין דוורדא בין דאונות. ולכן העלה שם (לה - יח) דכשאינה בדרי דאוני כלל טריפה בכל ענין, וכשהיא בדרי כשרה בכל ענין, וזה אף אי נוטה לגבה.

8 עי' בערוה"ש (לה - כ) שכ' (לבאר דברי הש"ך סק"ד) דאם מקום השורש אינו בולט

סעיף ד

נמצאת אונה יתרה בסוף שיפולי האומה, כשרה, (דזה מקרי בדרי דאוני. ב"י).

סעיף ה

אונה של ימין הסמוכה לגרירת במצר החזה אצל הצואר ממש, התחתונה שהיא עליונה סמוכה לצואר, אם ימצא על גבה כטרפא דאסא, כשרה, מפני שכן דרכה ליפצל¹⁰; ודוקא ימנית, אבל לא שמאלית¹¹; ויש מי שאומר דדוקא למעלה מחציה, אבל למטה מחציה, טריפה.¹²

הגה: הא דמכשרין יתרת דדרי דאוני מכל מקום צעין שלא יהיה יותר אונות בשמאל מצימין, כגון שיהיה ד' בשמאל וג' צימין (מהרי"ו), אבל אם הם שוה צוה בכל ד' ג' או ד' אונות ועומדות כולם דדרי דאוני, כשר (שם צה"ה).¹³ ואם נראה באונא אחת כמין סדק, מטרף להכשיר אבל לא להטריף, דאין חוששים בסדקים להטריף (כך מנא כתוב). אונה שנתפלה ויש לה שורש א' כעוצי אלצע אינה נחשבת אלא לאחת (מהרי"י מולין). ולא מקרי יתרת אלא אם יש לה נורת אונה, אבל אם נמצא על גבי הריאה מקום גזיה רחב למטה ועצ למעלה שאינו חד צראשו, נקראת גבשושית וכשרה (מהרי"ו וצ"י צס"מ"כ). וכן אם נמצא אונה על גבי הריאה וגומא תחתיה, וכשנפחין הריאה כל האונה נופלת לתוך הגומא ושוה לשאר הריאה (מהרי"ו וצ"י), אע"פ שאינה נכנסת תוך הגומא אלא כשמיניחים היד צנחת עליה, כשרה,

פסקי שעה

10 בכרו"פ (סק"ה) כ' דפיצול מועיל גם להשלים כשהיא חסרה בסדק, ובערוה"ש (לה-מז) דחה דבריו דודאי לא מועיל ומה ענין פיצול להשלמת מנין האונות (וכן פסק בב"א סעי' לא).

11 עי' בערוה"ש (לה - סה) שכ' דבכל שאר אונות הגם דמכשרין פיצול מגבה זהו רק כשיש גומא תחתיה, אבל בלא גומא הוי יתרת מגבה דטרפה. משא"כ בעליונה דימין כשר אף בלא גומא תחתיה ולא תלינן בו ביתרת מפני ששם דרכה להפצל.

12 דעת הש"ך וכ"כ בבאר היטב ועוד פוסקים דזהו מחציו ולמעלה, היינו חציו הרחוק מהשורש דדרכה ליפצל ומותר

13 מדינא בהפ"מ מצינו להקל כדעת הפר"ח (ס"ק כ"ד) (וכן הכשיר בכרו"פ בהפ"מ) כל כמה שיש ג' בימין אף אם יש יותר משמאל, ואף אם הג' דימין הם רק ע"י השלמת הוורדא. אמנם בערוה"ש (לה - יב) נוטה דעיקר כדעת הרמ"א דכל שיש יותר בשמאל מבימין טריפה, ושוה בשוה כשירה.

דאין זה יתרת אלא פיצול הריאה ומאחר שיש לו גומא תחתיו לנוח צו אינו עתיד להתפרק כשאר יתרת, וכשרה (ד"ע); ואין להכשיר פצול כזה רק מגצה, דהפצול מונח על הגומא, אצל מקמא הפיצול נופל למטה וסופו להתפרק וטרפה (כך מצא כחוצ).¹⁴ י"א דאס נמלא יתרת נגד חריץ הורדא דינו כמו פיצול בגומא (מהר"י מולין בשם ר' מאיר שחטן), ואין לסמוך על זה רק בשעת הדחק והפסד מרובה.¹⁵

סעיף ו

אחת מהאונות שהיא פחותה מכעלה הדס אחר שנפתחה, הוה ליה חסרה, וטריפה.

סעיף ז

חסרה אחת מאונות הימין, הורדא משלמת. ויש אומרים דאינה משלמת. (רש"י ומוספות והרא"ש), (והכי נהוג).¹⁶

סעיף ח

ריאה שאין לה חתוכה דאוני, טריפה; ואם סדק כמראה הפרש ביניהם

פסקי שעה

14 לגבי פיצול מקמא ע"י בערוך הנ"ל דרך בהפ"מ יש להקל במושרש השולחן (לה, סב) שכ' דיש דעות שס"ל יפה יפה בשורש, וכ' גדר של מושרש דאם היא מושרש יפה אז אף בפיצול מקמא כשירה, וכ"כ במטה אשר (ס"ק מ"ה) בשם הלבושי שרד ותורת הזבח. אמנם יש שצווחו ע"ז ככרוכי כגון בלבושי שרד עצמו (לה, לה) וז"ל "זה לשון לשפתי דעת ס"ק ל"ז לענין פיצול מקמא, יש לעיין ולומר דוקא אם אין מושרש יפה הוי פיצול. הא כל מושרש יפה, מה בכך דהוי גומא תחתיו, אפ"ה אין סופו להתפרק וצ"ע בזה. ואף שכתוב באיזה בדיקות להקל במושרש יפה, חלילה לסמוך ע"ז כי מסתימת כל הפוסקים לא משמע כך, אלא בכל גווני כיון שהתחיל להתפצל, יתפרק לגמרי. וכבר כתב התבואות שור ס"ק י"ט שלא לסמוך על הבדיקות במה שהוציאו מסברתם. ולכן כתב הערוך השולחן

15 ע"י בש"ך שכתב שקולא זו היא לדעת האוסרים יתרת מקמא, אבל במקום שמכשירין פשיטא דגם זה כשר.

16 כתבו הפוסקים דמדינא בהפ"מ אפשר לסמוך אדעת המחבר, וכן פסק הב"ח דלא רק וורדא דשמאל משלמת אונא דשמאל אלא אף וורדא דימין משלמת אונא דימין (אף שזה מקומה הרגיל). וכ' עוד דאפילו וורדא דשמאל משלים לצד שכנגדו דהיינו אונא דימין בהפ"מ,

כשיעור עלה הדס, בין בעיקרן, בין באמצען, בין בסופן, כשרה¹⁷. הגה: יש מכשירין זהיר או סדק כל שהוא, אע"פ שאינו כטרפא דאסא¹⁸ (רש"י והעיטור ותוס' וסמ"ג ורא"ש וטור ורמב"ם וירושם ותש"ץ ומרדכי בשם ה"ג ור"ח וס"ד וראז"ה); ויש לסמוך עליהו אם יש הפסד מרובה, להכשיר. האונה התחתונה של ימין דרכה להיות עצה וארוכה מאונא האמצעית, גם היא יותר גבוהה משל שמאל¹⁹, ואם היא דבוקה לאומה לגמרי רק שנראה היכר סימנים אלו במקום שראוי להיות האונא, מקרי היכר וכשרה (מהרי"ו); וה"ה אם ניכר שם סימן אחר שניכר האונא קצת, ואפילו היכר על ידי הסימפון הרגיל להיות צאונא, אם נמצא שם סימפון במקום הראוי להיות אונא, מיקרי היכר (מ"כ בשם מהרי"ק);²⁰ וכל אלו הדברים דקיין ומשעריין אחר שנפחו הריאה, משום דנחיי הבהמה הריאה נפוחה. יש אומרים דנגדיים וטלאים אין להטריף אם לא נמצאו אונות אפילו בלא היכר וסדק כלל²¹,

פסקי שעה

אבל וורדא דימין אינו משלים לצד 19 דהיינו גבוהה בחיתוכה העליון שכנגדה דהיינו לאונא דשמאל דימין הוא מהשורה כחן. מקום הרגילה של הוורדא.

20 בש"ך (ס"ק מ"ה) ובפר"ח כתבו דהיכר סדק לחודיה או שאר סימנים שהביא הרמ"א יש לסמוך עליהו בחסר אונא, אבל בלית ל' חיתוכא דאוני לא מהני רק היכר סדק. ועי' בערוה"ש (לה, מו) שכ' דלא איכפת לן בשינוי צורתן ומצב הוורדא וכדומה, ואפשר לסמוך ע"ז בהפ"מ. ועוד כ' (לה-מג) "דבדיקת הסימנים שהביא הרמ"א כל בודק מומחה יכול לסמוך ע"ז בעצמו". ועוד כ' בערוה"ש (לה - לח,לט) ובלב"ש (סק"ה) דבסדק לא בעינן שיהא שם כל הסימפונים, ולא בעינן שיהא לו שיעור בעומק רק ברוחב כטרפא דאסא, ודלא כהש"מ"ח (סק"י) רק שיהא בו שיעור כטרפא דאסא באורך ושיהא מונח במקום שדרך להיות שם מפוצל.

21 עי' בש"ך (ס"ק מ"ו) ובט"ז שכתבו דדוקא שאין להם היכר סדק כלל, אבל אם יש להם בצד אחד חיתוך אונות צריך להיות גם בצד שני דמסתמא שני הצדדים מתגדלים בשוה, דאם אין היכר סדק רק

17 ובסדקין אמרי' להכשיר ולא להטריף ואפי' באותה אונא עצמה (ש"ך סק"ג), כגון בצד שמאל יש רק אונא אחת ובו ג' סדקין, חשבינן סדק אחת כשנים והוי שני אונות משמאל כדינא והשני סדקים האחרים אינם נחשבים לכולם. ובכרו"פ (סק"ח) כ' טעמא דתולין בסדקין להכשיר דרובא דאונות הם כמנינן ולכן סמכי' אסדק להכשיר כרובא ולא תלינן בסדקין דזהו מיעוטא.

18 המהרש"ל ביש"ש (סל"ה) כ' דקולת הרמ"א דאף סדק כל שהוא מועיל זהו דוקא בריאה שאין לו חיתוכא דאוני, אבל בחסר אונא בעינן שיעור סדק כטרפא דאסא, ולכן לא הגיה הרמ"א כן לעיל בחסר אונות רק כאן. וכן פסק בערוה"ש לעיקר (לה-לח) ואף בריאה שאין לה חיתוכא כלל כ' דאין להקל בסדק כל שהוא. וכן בתבו"ש (סק"ח) ולב"ש, ודלא כהש"ך (סקמ"ד) דמכשיר בכל ענין. (וע"ע לק' הערה מספר 20).

דהכי רצייתיהו וארחייהו דנקטנות לית להו וכשמגדלים גדלים האונות צהדייהו, (צדיקות ישנים מהר"ש).

סעיף ז

אם בצד אחד של הריאה חסרה אונא א', אלא שבסוף האומה שבאותו הצד היתה בליטה גדולה כמו אונא, אע"פ שדרך האונות להיות סמוכות זו לזו וכאן האומה מפסקת ביניהם, כשרה. הגה: ויש נוהגין להטריף צבי האי גוונא כי כל מה שלמטה מן הורדא מקרי שלא צדרי דלוגי, וכן נוהגין צמדינות אלו.²²

סעיף י

אין כל הדברים הללו אמורים אלא בבהמה וחיה, אבל העוף אין לו חיתוך אונות כבהמה, ואם ימצא אין לו מנין ידוע.

סימן לו

כמה דיני מריפות בריאה ובו י"ז סעיפים

סעיף א

הריאה יש לה שני קרומים, ניקבו זה בלא זה או זה שלא כנגד זה, כשרה, עד שינקבו שניהם זה כנגד זה (טור צ"ס רש"א). הגה: ויש מטריפים צנקצו זה שלא כנגד זה (הגהות אשירי פא"ט ורצנו ירוחם וא"ו הארוך וע"פ), והכי נהוג.²³

פסקי שעה

בצד אחד טריפה. וע"ע בפר"ח שמפקפק על דין זה. ועוד כ' בש"ך דכל היתר גדיים וטלאים הרכים היא עד שלשים יום.

23 ופשטות לדעת המחבר כשר בנקבו

זה שלא כנגד זה אף בלא בדיקה (וכד' הש"ך סק"ב) ומ"מ כיון דאיכא ריעותא כתבו התבו"ש והפרמ"ג דבעי לבדוק. ולפי הרמ"א אף בדיקה לא יועיל ואף אם לא בצבץ טריפה, דאולי רק כעת לא נכנס הרוח בחוזק בין שני הקרומים אבל בחייה היתה נכנסת הרוח. ובערוך השולחן (לו,א) משמע דבהפ"מ יש לסמוך

22 והקשו הפוסקים דהא הרמ"א לעיל (סעיף ד) גם הכשיר "אונא בסוף שיפולי אומא" ופר"ח כתב דלכן מדינא העיקר כאן כפסק המחבר, וכשר אף למטה מן הוורדא. ובש"ך (ס"ק מז) כ' לחלק דשם איירי ביתור אונות דאז כשר, וכאן איירי בחסר מנין האונות ובא להשלים המנין. והפר"ח כ' דאין לחלק לדינא בין יתור

סעיף ב

אפילו נגלד (פירוש נקלף) קרום העליון כולו²⁴, כשרה, אלא שצריכה בדיקה²⁵.

הגה: מיהו אם נמנע צועה על מקום שנקלף העור העליון יש להטריף כי הוא כקרום שעלה מחמת מכה²⁶ (צדיקות ישנים). יש אומרים אם נפחו הריאה ונקרע הקרום מחמת הנפיחה, טרפה (צדיקות).²⁷

סעיף ג

ניקבה ועלה בו קרום ונסתם, טריפה.

פסקי שעה

אדעת המחבר אם בדק. וכן פסק המהרש"ל דכשר אם בדקו ולא בצבץ, אבל מ"מ צריך לבודקה לראות אם תבצבץ (ובדיעבד פסק בערוה"ש הנ"ל דאף אם לא בדק אינו מעכב). ופשוט דבקורט דם בקרום האחר כנגד הנקב היא טריפה וודאית (לב"ש).

27 בב"ח ובט"ז (סק"ג) הקשו דהא מעשים בכל יום שנקרע מחמת חוזק הנפיחה, ובש"ך (סק"ה) כתב דמיירי שנפחה כדרכה דכה"ג בהכרח שהיה קלקול בקרום, או שהיה שום ריעותא מקודם בקרום לפני שנקרע. ואם היה סירכא בהריאה ועברה ע"י מיעוץ וכעת בא לנפחה לבדוק הריאה ונקרע הקרום בניפוחה, כ' בערוך השולחן (לו - יג) דאם הסיר סירכא ע"י מיעוץ בקל ובנחת ואז בניפוח נקרע הקרום יש להקל, ואם רק עברה הסירכא בכבדות ואז נקרע הקרום בניפוח יש להטריף. ובבית דוד כ' עוד דאם נפח במידה הדומה לכבחי הבהמה במקום שיש ריעותא וראה שלא בצבץ וכשהמשיך לנפח בצבץ, כשר, אך אם ניפח יותר מדאי ומיד בצבץ, יש להטריף, כיון שלא היתה בדיקה שתתיר את הריעותא.

24 בערוה"ש (לו - ו) כ' דפשוט דהדין כן אף בנגלד רובו, דרובו ככולו.

25 ובש"ך כ' דהבדיקה היא לראות אם כולו מנפח ואין כאן נקב. ובתבו"ש מצריך כאן אף בדיקת פושרין בכל הריאה. אמנם בלבו"ש ובערוה"ש (לו - ה) כתבו דזהו חומרא יתירה, דכל הבדיקה גופא היא חומרת הבה"ג, דמדינא דגמ' נקלף כולו אף בדיקה לא צריך. מ"מ כתב בערוה"ש (שם) דבדיקת פושרין היא יותר קלה לראות אם אין המים מבצבצין בשום מקום, מלראות שכל מקום יעלה לגמרי בניפוח.

26 בתבו"ש (סק"א) ובלבו"ש (סקט"ז) כתבו לבאר דהפסול משום תרתי לריעותא. אמנם בערוה"ש (לו - ח, לו - יט) כתב דברים חריפים ע"ז דדין תרתי

סעיף ד

ריאה שנשמע בה הברה כשנופחין אותה, אם ניכר המקום שממנו נשמע ההברה מושיבין עליו רוק או תבן וכיוצא בו, אם יתנדנד בידוע שהיא נקובה וטריפה; ואם לא ניכר המקום, מושיבין אותה במים פושרים ונופחין אותה²⁸, אם בצבץ המים טריפה, ואם לאו בידוע שקרום התחתון בלבד ניקב והרוח מהלך בין שני הקרומות ומפני זה ישמע בה קול הברה בשעת נפיחה, וכשרה.

הגה: ואם שמו אותה פעם אחת צמים צמים (אליצא דכ"ע) או קרים, שזו אין לה צדיקה אפילו צפושין (נ"י נשם הר"ן).

סעיף ה

נמצאת נקובה במקום שיש לתלות שנעשה אחר שחיטה, כגון שהעביר הטבח ידו בכח או שתלשה בכח או שלקחה זאב והחזירה נקובה, תלינן להקל וכשרה²⁹, ואפילו יש נקבים הרבה שלא במקום שיניו, תלינן כולהו בזאב. הגה: ולא תלינן ציד הטבח אלא אם הנקב משוך שדרכו להיות מכח הטבח,

פסקי שעה

השני למק"א ולא בריאה עצמה וכמש"כ בערוה"ש (לט-כג, מו), וע"ע בזה מש"כ לקמן לט-א הערה מספר 64) ודלא כשמ"ח דס"ל דטריפה בכה"ג דהא במקום הנקב א"א לבדוק.

וע"ע בשו"ת הר צבי (יור"ד סי' כח) בריאה שנמצא בקצה האונא דבוקה לטרפש הכבד ונקלף בקלות ובבדיקת הפושרין בצבצה, והיה שם אחד שרצה להכשירה מטעם "קבלה שאצלו שיכולים לתלות במשמוש ידא דטבחא, ויש לחוס על ממונם של ישראל וכו'". וכתב ע"ז דודאי אין לתלות בזה ויש להטריפה "דאם התורה חסה על ממונם של ישראל מכש"כ שהיא חסה מאד שלא להכשילן באיסור טריפות". וטעמא ע"פ התבואות שור (לו"א) שמטריף בכה"ג, ורק היכא דהיה סירכא כסידרן או תלוין כתב דיכולין לתלות הנקב במידי דאיכא למיתלי. וכן בלבו"ש (סקל"ד) מביא בשם הפרמ"ג דרק

28 יש לדקדק שהמעשה ניפוח גופא תיעשה בשעת נתינתה בתוך המים או שעת שימת הרוק. (וכלשון הערוה"ש (לט - מה) "היינו לשומה בפושרין או לשפוך פושרין על מקום הסרכא בעת הנפיחה לראות אם לא תבצבץ"). ושיעור בדיקת הפושרין כ' הערוך השולחן (לו, ה) והתבו"ש דאין בזה שיעור מצומצם אלא שלא יהא חם מאוד ולא קר מאוד "וכל המדריגות שבין חמימות לקרירות כולו מיקרי פושרין".

29 בפמ"ג ובלבו"ש (סקל"ד) כתבו דאף אם הנקב דטבח נמצאת במקום סירכא עוברת ע"י מיעוץ שצריך בדיקה וא"א לבודקה מחמת הנקב כשר, וכן פסק בערוך השולחן (לו-כג) דבהפ"מ וצורך גדול יש לסמוך ע"ז, (וטעמא משום דבסירכא שעברה ע"י מיעוץ הבדיקה היא רק לחומרא, וא"כ כשא"א לבדוק אינה מעכבת, וזהו לכאורה בסירכא שצידה

אצל אס הוא עגול (בד"י נשם מהרי"ל ומהר"י מולין) לא תלינן צטצת, כי אין דרכו להיות עגול;³⁰ וכל נקב שהוא פתוח (הגהות מרדכי פ"ק דחולין), או שהושחר או אדום סביב הנקב, (ב"י נשם מ"כ) ואפילו הוא רק אדום סביב הללעות נגד הנקב, טריפה, ולא תלינן נשום דבר דולאי מחיים נעשה (שם). וכן אם נמצאו עליה תולעים שנקבוה, ואין ידוע אם נקבוה קודם שחיטה או אחר שחיטה, כשרה; ואם אין מקום לתלות והדבר ספק אם ניקבה מחיים, עושים נקב אחר ומקרבין אצלו, אם הם דומים, כשרה, שכמו שזה נעשה אחר שחיטה כן נעשה הראשון; ואם אינם דומים, טריפה; ואין מדמין מריאה של בהמה דקה לריאה של בהמה גסה, אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. (רי"ף ורמב"ם ורש"י ופוסקים והגה"מ נשם ר"ת). הנה: וי"א דאין מקיפין מזהמה זו לזהמה אחרת (רש"י וזה"ג ור"א"ש וטור (ואגודה) וסמ"ג ור"ן ור' ירוחם הציאו דעת רש"י צסוף); ואפילו צהמה אחת אין מקיפין אלא מגסה לגסה, דהיינו מאומה לאומה או מדקה לדקה דהיינו מאונא לאונא; מיהו צומן הזה אין אנו בקיאים ואין לסמוך אהקפה כלל להכשיר (כל זו נשם הגאונים, ומהרי"ל ושאר אחרונים).

פסקי שעה

שהיא מיד הטבח אף אי ע"י הנקב א"א לבודקה, בהפ"מ יש מכשירין כפסק הערוה"ש הנ"ל. אבל היכא דנעשה בדיקה בסירכא דשלא כסדרן ובצבצה, ח"ו אין לתלות הנקב דלאחר בדיקה בידה דטבחא, חוץ מבסירכא תלוי או סירכא דכסדרן וכדלקמן (לט"ד).

30 ואם יש נקב אפי' עגול שסביר יותר שנעשתה ע"י הסכין אפשר יש לתלות בו, וגם לשון הרמ"א "דלא תלינן בסכין דאין דרכו להיות עגול" משמע דהיא רק משום דאין דרכה בכך. ובשם"ח משמע דכל נקב יש לעיין בה אי יש לתלות או לא דכ' וז"ל "זה הכלל דבר שתולה בו צריך לעיין בנקב אם אפשר להיעשות ע"י אותו דבר". וגם כ' בשם"ח "דאין צריך לידע בצמצום ממש שידו היתה במקום הנקב ממש, ודי שיוודע שידו הלכו בשטח זה שהנקב נמצא שם", וכ"פ בערוה"ש (לו - כ).

אי נאבדה קודם בדיקה בסירכא שעברה ע"י מיעוץ יש לתלות כנ"ל, אבל אם נמצא נקב ע"י בדיקה כו"ע מודים שמטריפין אותו, וכ"פ בחכמת אדם.

וע"ע בש"ך (סי' פא ס"ק ט) דהמחבר והטור שם הכשירו גבינות שנעשו מבהמה שנטרפה ע"י סירכא מטעם דהוי ספק ספיקא, וכתב ע"ז "דזהו דווקא בסתם סירכות שאנו אוסרים מספק מכח שא"א בקיאים בבדיקה, אבל וודאי איכא סירכות טובא דטריפות בודאי וכדמבואר בסי' לט".

הרי דסירכא שלא כסדרן הוי ודאי טריפות, ואין להתירין בלא בדיקה. (וע"ע בדרכי תשובה (ס"ק פח) דאין לתלות נקב במשמוש יד הבודק בשעת מיעוץ הסירכות, דבשעת המשמוש הוא עושה בנחת).

היוצא מזה דאם נמצאת נקב במקום סירכא אף קודם הבדיקה, ויש לתלות בה

סעיף ו

ניקב אחד מהסמפונות (פי' קנים החלולים שנמוך הריאה) שבפנים לחבירו, כגון במקום שמתפצלים זה מזה ואין בשר ביניהם, טריפה, שחבירו קשה ואינו מגין עליו; אבל ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין עליו וכשרה.

סעיף ז

ריאה שנשפכה כקיתון וקרום העליון שלה קיים שלם בלא נקב, אם הסמפונות עומדין במקומן ולא נמוחו, כשרה, ואם נמוך אפילו סמפון אחד, טריפה. כיצד עושים, נוקבים אותה ושופכין אותה בכלי שהוא שוע באבר, אם נראה בה חוטים לבנים בידוע שנמוקו הסמפונות וטריפה; ואם לאו, בשר הריאה בלבד הוא שנימוק, וכשרה; והוא שיהא מחוי המים זך, אבל אם הם עכורים או סרוחים, טריפה. הגה: ויש מכשירין אפילו צעורים וסרוחים (הרא"ש והרשב"א והר"ם והר"ן וטור וסמ"ג וסמ"א והגה"מ וכל זו סימן ק"א וע"ל ר"ס ל"ז); ומי שהוא צקי לצדוק שלא נמוחו הסמפונות, יכול לסמוך עליהו לצורך הפסד מרונה.

סעיף ח

חסר מגוף הריאה ולא ניקבה, כשרה; ויש מי שאוסר. הגה: והמנהג להכשיר אם החסרון כ"ף פשוטה, אבל אם החסרון כ"ף כפופה כזה, אם יוכל להניח בגומא הריא אצבע אגודל, מקרי חסרון וטריפה; ואם לאו, כשרה. וכל זה כשנראה החסרון מנחון לאחר הנפיחה, אבל אם היא מנחון כשאר ריאה אלא שנחסר מנשרה מצפנים, אפילו מחזיק החסרון עד כדי רציעה, כשרה, יתר מכאן טריפה (מהרי"ו וצדיקות ישנים וראה מעשה וס"ס וטור ופוסקים וצ"י צ"ס אהל מועד).³¹

סעיף ט

הריאה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא³² (לשון הרמב"ם פ"ז דין ו') שאין

פסקי שעה

31 בהפ"מ כתבו הפוסקים דאפשר לסמוך אדעת המהרש"ל ביש"ש (סי' מ"א) והש"ך (סקנ"ד) והט"ז (סקי"ג) והפר"ח, להכשיר אף בכף כפופה אם נבדקה בנפיחה, וכן בחסרון מבפנים יש להכשיר כזה, אבל דוקא ע"י בדיקה וניפוח יש להכשיר, דזה מועיל לראות אם עולה בניפוח ואינו מבצבץ, דהרי כל ריאה צריך לנפחה לראות אם עולה בניפוח או

32 ואטום כל שהוא פירושו שכל מקום יעלה בנפיחה דאטום משום נקב, מ"מ בהפ"מ כתבו לסמוך אדעת הראב"ד

הרוח נכנס בו ואינו עולה בנפיתו, מביאין סכין וקורעין (הקרוס לצד) (מהרי"ו נשם מלא כמוז ורש"ל נשם תורת הצית) סמוך ממש למקום האטום, אם נמצא בו ליחה, מותרת, שמחמת הליחה לא נכנס שם הרוח; ואם לא נמצא בו ליחה נותנין עליו מעט רוק או תבן או נוצה, אם נתנדנד כשרה שהרי הרוח בא שם; ואם לאו, טריפה. הגה: ולא מקרי אטום אלא כשמראהו דומה לשאר ריאה אלא שאינו עולה בנפיתו³³, אצל אס מראהו דומה למוגלא אינו אלא טיגרי וכשר צלל צדיקה (הגהת מיימוני וסמ"ג וז"י נשם רש"י). ואף צאטום יראה תחלה ליתן הריאה צמים פושרין, או ליתן מים פושרין תוך הקנה ולנענע אותה (הגהות אשירי) או למשמש הרצה צמקום האטום (רוקח), ולשפוך אחר כך מה שצמקום הקנה ואם עולה אחר כך בנפיתו, כשרה; ואפילו אס כזר נחתכה הריאה, אס יוכל לצדוק על ידי שפופרת שיעלה מקום האטום בנפיתו יש להכשיר (מהרי"ו וערוך ערך "אפי" פי' כן "פחזא" דש"ס).

סעיף י

ריאה שקשה כעץ במשמושה, טריפה. וה"ה אס קלה כעץ, טריפה³⁴. (מהרי"ו).

סעיף יא

ריאה שנתמסמסה, דהיינו שנמצאת שלימה וכשתולין אותה תחתך ותפול חתיכות חתיכות, טריפה.

פסקי שעה

בצירוף בועה או סירכא הוי תרתי לריעותא.

33 בפמ"ג (במ"ז) ובלב"ש (סקע"ה) ובערוה"ש (לו - ס) כתבו דאם יש לתלות דאינה עולה בנפיתו מחמת טעם אחרת כגון אס נמצא בהאטום דם עכור או מוגלא כשר או בשר נרקב כשר ולפי ראות עיני הבקיאם ביכולת מוגלא זו לעצור בעד הרוח אז כשר ואינו נקראת אטום בריאה.

34 בשמ"ח (סעי' כד) כתב דאפילו במשהו מן הריאה טריפה וזהו מטעם נקב. אמנם ברמב"ם כ' דקשה כעץ פסולו משום חסרון וא"כ בעינן אונא או אומא שלימה, וכן נוטה דעת הערוה"ש (לו - סה).

שס"ל דאף שפסול באטום כל שהו אבל בעינן שיהא אטום מצד לצד דרק אז מיקרי אטום, וכן פסק הפר"ח כדבריו, וכן הובא בגליון מהרש"א להגר"ש איגר זצ"ל. ובערוך השולחן (לו, נב-נג) כ' דלדעה זו אין חסרון אטום משום נקב אלא משום חסרון דהנפת הלב, ונפק"מ לדינא דאם האטום משום טעמא דנקב יש מקום להכשיר אס אטום במקום מיצר החזה. ומאידך גיסא לטעמא דהנפת הלב אף אי יש בועה או סירכא במקום האטום לא מיקרי תרתי לריעותא דאין שני הדברים מעידים על ריעותא אחת, דחד מעיד אנקב ואידך מעיד אחסרון הנפת הלב. אבל אי טעמא משום נקב אז

סעיף יב

ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר חריות של דקל, אוסרין אותה מספק.³⁵

סעיף יג

ריאה שיבשה, אפילו מקצתה, טריפה, והוא שתהא נפרכת בצפורן. הגה: ואם משרטט צליפורן על צמר הריאה ונראה השרטוט צמוכה, מקרי יצא, וטריפה. (מלא כחוצ וכן הוא צנדיקת האחרונים).³⁶

סעיף יד

צמקה כולה, אם מחמת בני אדם שהפחידה כגון ששחטו אחרת לפניו וכיוצא בזה, טריפה.³⁷ ואם בידי שמים, כגון שפחדה מקול רעם או ראתה זיקים וכיוצא בזה, או מפחד שאר בריות כגון מקול שאגת אריה וכיוצא בזה, כשרה.³⁸

סעיף טו

כיצד בודקין אותה (אם הדגל ספק מאיזה דבר נא לה) (דעת הר"ן), מושיבין את הריאה במים מעת לעת; אם היה זמן הקור, מושיבים אותה במים

פסקי שעה

35 ובתבואות שור ובגליון מהרש"א הצימוק בזה, דאין סברא שבזמן מועט כתבו שאם ניתן לנפחה עוד ואין הקרום נקרע ה"ז סימן שעדיין יכולה להניף על הלב וכשירה.

38 דעת הש"ך והט"ז (סקכ"ט) בשם

היש"ש דה"ה צמקה רובה, דרובו

ככולו, אבל צמקה אונא או אומא

שלימה מניחין אותה במים ובודקים

במשמוש. וכ' בערוך השולחן (לו, עא)

דיש להקל בבדיקה זו אף אי רק חזרה

מקצת האונא לברייתה דבזה לא אמרי'

רובו ככולו. ועוד כ' בערוך השולחן (לו,

עו) להקל אי צמקה וורדא, דיש להקל

הגם דמחמרינן באונה שלימה, דכיון

דפסול דצמקה משום חסירה היא (ולא

מטעם נקב, כהפמ"ג במ"ז סק"כ) לכן בחסרון

וורדא אפשר להקל (וזה אף בלא נשתייר

כטרפא דאסיא שלא צמקה, ודלא כמש"כ

השמ"ח סעי' לד דבעינן שישתייר ממנו שיעור

זה).

36 ועי' בשמ"ח (סעי' כח) שכ' דאם בסוף

נעלם השרטוט וחוזר לקדמותו מעט מעט

אינו נידון כיבש. והוא דוקא אי חוזר בלי

משמוש, אבל אי חוזר רק ע"י משמוש

ונפיחה טריפה. אמנם בערוה"ש (לו - טט)

כ' דבהפ"מ יש לסמוך להקל דאף אי חוזר

לקדמותו ע"י משמוש ג"כ כשר. וכן כ'

(לו-סח) לתמוה (בשם המעי"ט בד"ח אות מט)

על עיקר דינו של הרמ"א מנ"ל דתלוי

בשרטוט ציפורן הא גמ' מפורשת דכל

שאינה נפרכת כשרה, וכמש"כ המחבר.

37 בערוה"ש (לו - עה) כ' (בשם הרשב"א)

דאם שחטוה תיקף אחר הפחד אן תולין

פושרים ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונוזלים, כדי שלא יצוננו במהרה; ואם היה זמן החום, מושיבין אותה במים צוננים בכלי שהמים מתמצין מגבו כדי שישארו קרים, אם חזרה לברייתה הרי זה בידי שמים או בידי הבריות, ומותרת; ואם לא, חזרה בידי אדם היא, וטריפה

הגה: ונראה דאין לנו לסמוך על צדיקה זו כי אין לנו צקיאין בכל דבר שצריך צדיקה, - ואם נראה שצא לה צדי שמים אין להכשיר צלא צדיקה זו; וצוה יש לסמוך על צדיקתנו.

סעיף טו

ריאה שהרגיש בה במשמוש היד שמחט בתוכה, אם שלימה היא נופחין אותה אם עולה בנפיחה כשירה, בין אם היא דקה או עבה בין אם נכנס דרך חודה או דרך קופה (פי' דרך צד העב) ואם היא חתוכה, טריפה; יש עליה קורט דם כנגד המחט בחוץ, טריפה, אפילו היא שלימה.

הגה: וזמן הזה יש להטריף כל ריאה שנמצא בה מחט, ואין דנין בה דין שלימה (צ"י צ"ס סמ"ק הגהות מיימוני פ"ו וא"ו הארוך ומהרא"י שער ל'), אם לא במקום הפסד מרובה אז יש להקל ולצדוק ע"י נפיתה. (ש"ד סימן ל"ב בהגהות וצ"ת יוסף ומהרי"ל וכן משמעות כל הפוסקים).

סעיף יז

מחט שנמצא בסמפונא רבה דריאה, כשרה. הגה: ואפילו צמתוכה שלא נוכל לצדוק נפיתה, יש להכשיר (ר"ן וש"ד ומהרי"ו צשערים ור' ירום ולפוקי כלצו ואו"ה).

סימן לו

דיני אבעבועות וסרבות הריאה ובו ז' סעיפים

סעיף א

ריאה שנמצאו בה אבעבועות אפילו הם גדולים הרבה, אם היו מלאים רוח או מים זכים או ליחה הנמשכת כדבש וכיוצא בו, או ליחה יבשה וקשה אפילו כאבן, הרי זו מותרת; ואם נמצאת בהם ליחה סרוחה או מים סרוחים או עכורים, הרי זו טריפה.

הגה: ורצ"ס מכשירים אפילו צעכורין וסרוחין (הרא"ש והר"ן והרש"א וטור

ומהרי"ל וע"ל סימן ל"ו ס"ז ע"פ), וכן המנהג להכשיר צעות בכל ענין אם אינן סמוכות.³⁹

סעיף ב

אם סירכא תלויה יוצאה מן הבועה, טריפה⁴⁰. הגה: וה"ה צועה העומדת במקום שאר ריעותא, אע"פ דכשר ללאו הכי כגון צגזשושית או במקום דמשמע קול או שהצעה צענמה משמעת קול, טריפה. (מנח כחצו).⁴¹

פסקי שעה

39 וכן נוהגין להכשיר בועות בכל ענין אף אם יש בהם דם (שמ"ח - א'). ועי' בש"ך שכ' דגבי אבעבועות הגדילין בין העור להבשר אין חוששין לנקיבת הסמפונות, וכ"כ המהרש"ל דא"צ בדיקת הסמפונות, (וכ"פ בערוה"ש לו - ד). (ובש"ך כ' דבועה הניכרת מעבר וקיימי במקום סמפונות טריפה). ומורסא היא כעין בועה בתוך הריאה ובה מוגלא, אך אינה בולטת מקרום הריאה והיא כשירה.

40 וטעמא משום דהבועה מעיד עליה בנקב (ראב"ד סת"ד ס"ב) וכ"פ בערוה"ש (לט - סו) ודלא כהנך מקומות המכשירים סירכא תלוי' היוצאת מבועה (מנהג שאלוניקי) דמחשיבין אותו רק כריר בעלמא, וכן סירכא תלוי' מתוך האטום דינה כמתוך בועה (פר"ח סק"כ). אבל אם יוצאה מטינרא או ממורסא כשירה (עי' לב"ש ס"ק קסט).

41 מכאן למדו להטריף בכל מקום שיש תרתי לריעותא, ועי' בש"ך שכ' דסירכא תלוי' היוצאת מן בועה מלאה מים זכים כשירה דלא מיקרי תרתי לריעותא רק ביוצא מבועה סרוכה, וכ"כ הב"ח, והרי"ף בשם האו"ז, והלב"ש (סק"ז), וכ"פ בערוה"ש (לו"י) דכן המנהג. ודלא כהמהרש"ל, וט"ז (סק"ג) שמחמירים אף במים זכים. וכן בסירכא דכסדרן

דלמטה מחציין שאינה ריעותא, לכו"ע לא מיקרי תרתי לריעותא במקום בועה. וכתבו האחרונים [לב"ש (ס"ק כח, וס"ק קנט) ושמ"ח (סעי' מד)] דזהו אף לדעת רש"י דס"ל דאין סירכא בלא נקב ובמקום בועה הייתי אומר דאינה סותמת, מ"מ לא חיישינן לה. אמנם היכא דישנה שתי בועות וסירכא יוצאת מזו לזו טריפה. ובערוה"ש (לט - נט) כתב דלכאורה דברי הרמ"א הנ"ל בדרכ"מ הם לדעת רש"י, דכיון דשני קצותיה נאחזות בבועות ודאי אין הנקב נסתם יפה. והסיק דאף לדעת תוס' יש לחוש דבשני בועות תתפרק ותעשה נקב, ע"ש. אבל במקום חלון או למעלה מחציין או בין אונא לאומא אף דיש מכשירין במקום זה אבל כיון דיש פוסקים המטריפין בזה שפיר מיקרי תרתי לריעותא (ט"ז, פר"ח, ותב"ש, וכ"פ בערוה"ש לט - ס).

וע"ע בערוה"ש (לו"י - יב-כב) מש"כ לגבי כל הענין תרתי לריעותא, ולדינא כתב דספק תרתי לריעותא יש להכשיר (ובלבושי שרד (ס"ס לו"ז) כ' דוקא ספק דפלוגתא או ספק אחר, אבל ספק חסרון ידיעה לא הוי ספק), וגם בעינן ששני הריעותות יהיו משם אחד וסמוכות זל"ז, ואם יש הפרש ביניהם כרוחב קש או שתי שערות והקרום שביניהם טוב ושלם אין מצטרפים לתרתי לריעותא.

פסקי שעה

להלן רשימת כללי תרתי לריעותא ע"פ פסקיו של הבעל ערוה"ש (לו, מט-נח):

אבל בצמקה או יבשה מקצת ריאה לא
הוי ריעותא דאינו נקב כלל (לב"ש לה-כו),
ובצמקה כולה וחזרה לברייתה ע"י
הבדיקה אינו ריעותא, יתרת מקמא עם
סירכא תלוי' לא הוי תרתי לריעותא, וכן
הדין ביתרת מקמא עם סרכא מיני' ובי'
שעוברת במיעוץ, וכן יתרת מקמא עם
טינרי או מורסא לא הוי תלר"ע, וכן
צמקה מקצת אונא ביתרת לא הוי תלר"ע,
גבשושית מקמא אף יותר מגודל צפורן
אגודל לא הוי ריעותא, פיצול מגבה (אפי'
אם הפיצול קצר מהגומא) לא הוי ריעותא,
ובמיני חליף בש"ך (לה סק"ב) בשם
המהרש"ל, ובט"ז (לה סק"ב) כתבו דאף
דלא מטרפינן בשבילם לחוד, אבל
מצטרפי לתלר"ע, אמנם דעת הפר"ח
דאינם ריעותא כלל, וכן פסק בערוה"ש
(לז-נ), שני וורדות בשורש אחד אפי' אחת
הפוכה לא הוי ריעותא, ריעותא דכיס
הוורדא אינו מצטרף לתלר"ע, וורדא
גדולה כאונא אחת דינו כיתרת מקמא
לענין תלר"ע, חסר מקצת הוורדא
ונמצאת החתיכה החסירה אם יש עליה
עוד ריעותא דינה כיתרת מקמא, קרום
עליון שניקב או נגלד מקצתו עם בועה
במים זכים אינו ריעותא (במקום שמכשירים
תרי בועי דסמיכי אהדי, לב"ש-לו, יח), ניקב
כיס הוורדא לא הוי ריעותא, סירכא מכיס
הוורדא לוורדא או ריאה מהני מיעוץ
(לב"ש לו-קלה), נשבר קרום אחד לא הוי
ריעותא, נקב במקום שממשמש ידא
דטבחא לא הוי ריעותא, חוץ אם יש
איזה ריעותא הצריכה בדיקה והבדיקה
מעכבת אז טריפה שהרי אין כאן בדיקה
מפני הנקב, ניקב המורנא ומספר הנקבים

בועה או שאר ריעותא על יתרת בדרי
דאונא הוי תלר"ע (תב"ש, פמ"ג), אמנם
בלב"ש (לה-צב) כ' דכיון דדרי דאוני לא
הוי ריעותא כלל לא הוי תרתי לריעותא.
סירכא שלא כסדרן על יתרת בדרי דאוני
כששני האונות הסרוכות שלא כסדרן
זל"ז המה היתירים לא מהני מיעוץ (לב"ש
לה סק"ב), יתרת מקמא עם בועה או שאר
ריעותא, גבשושית מגבה כצפורן אגודל
הוי ריעותא, אבל פחות מצפורן אגודל
לא הוי ריעותא, פיצול מקמא אף בפחות
מצפורן אגודל הוי ריעותא, שני וורדות
אף במקום שמכשירין הוי ריעותא, שני
וורדות בשורש אחד ונסרכו זל"ז י"א
דלא מהני מיעוץ (לב"ש לה-קלב), וי"א
דמהני בה מיעוץ, קרום עליון שנקלף או
נגלד הוי ריעותא, קרום עליון שניקב או
נגלד עם בועה או סירכא או שאר
ריעותא הוי תלר"ע, נשברו שני הקרומים
ע"י נפיחה הוי ריעותא ואם באותו מקום
יש עוד ריעותא הוי תלר"ע, ניקב המורנא
ונמצאת יותר נקבים ממספר התולעים הוי
ריעותא, ריאה שנתרוקנה יותר מרביעית
הוי ריעותא, אבל נתרוקנה מקצתה או
נשפכה כקיתון לא הוי ריעותא, ריאה
בחסרון פגם או קמט שניכר שבא ע"י
חולי או לקותא הוי ריעותא, בועה על
קמט (גם אי ספק אי מחמת חולי) הוי ריעותא,
אטום בריאה אף שהרוק מתנדנד הוי
ריעותא, ובסירכא על האטום הוי תרתי
לריעותא דתלינן דחסרון אטום גם משום
נקב ולא מטעם דאינו מניף על הלב
(ערוה"ש לו-נג בשם הפרמ"ג). בועה הוי
ריעותא, בועה וטירי או מורסא הוי
ריעותא, בועה בשיפולי כשאין חוט בשר

סעיף ג

אם יש בה שתי אבעבועות סמוכות זו לזו, אסורה, אפילו מלאות מים זכים; ואם היא אחת ונראית כשתיים, נוקבים אותה בא' מצדיה אם שופכות למקום אחד, אחת היא וכשרה; ואם לא, שתיים הם וטריפה, והני מילי כשיש בהם מוגלא או מים, אבל אם הם צמחים קשים, הגה: וה"ה מורסא שצריאה, דהיינו שקרום הריאה מכסה אותה ואינה גזוה מזשר הריאה (מהרי"ו ושאר אחרונים), אף על גב דסמיכי אהדדי, כשרה. הגה: ולא מיקרי סמיכי אלא שאין ציניהם כשני חוטי שער לאחר שנפחו הריאה⁴² (תוספות והגהות אשירי וע"פ), והוא שיהיה צמה שמפריש ציניהם מראה ריאה (מ"כ וצד"י נשם מהרא"ק), יש מכשירין אפילו תרי צועי דסמיכי, אם המים שבהם זכים, כלולים ומתוקים⁴³ (רש"ם ורי"ז ש ומרדכי וע"פ ומהרי"ו); ויש לילך צזה אחר

פסקי שעה

וכ' בערוה"ש (לו-כד) נפק"מ דלטעם הראשון העיקר דסמוכים זל"ז בשורש אבל סמוכים בראשם לחוד כשירה. אבל לטעם השני טריפה שהרי בראשם דוחקים זה את זה. ועוד נפק"מ דלטעם הראשון בעי' שיעור רוחב קש ביניהם או שני חוטי שער, אבל לטעם השני אף פחות מזה מהני כל שאין דוחקות זה את זה. וכתב דיש להחמיר בשני הטעמים שלא יהיו סמוכות בין למטה בשורש פחות משיעור שתי שערות אף שאין דוחקות, ובין למעלה בבוועות עצמם אף שיש הפסק ביניהם בשורש, מחשש שלמעלה כל אחת דוחקת חברתה (ערוה"ש לו - כד).

43 בשעת הדחק והפ"מ כ' הש"ך דאפשר להכשיר בתרי בועי דסמיכי במים זכים כהיתר הרמ"א, היינו דוקא אם הם מתוקים. אבל אם המים מרים או מלוחים דינם כעכורים ואסור. ולפי"ז ה"ה בבועי בשיפולי ריאה שכ' הרמ"א אח"ז דבמים זכים דינם כמו סמיכי היינו דוקא במתוקים.

כמספר התולעים לא הוי ריעותא, חסרון פגם או קמט שניכר שמתחילת ברייתו כן לא הוי ריעותא, צמקה מקצתה אינה רעותא (דאינה מטעם נקב לב"ש לה-כז), צמקה מקצתה ויש בה סירכא שלא כסדרן שירד בקלות יש להקל בהפ"מ אף שבצמקה אין כאן בדיקה (ערוה"ש לו-נה) ודלא כלב"ש (לו) שאסרה, בועה במים זכים לא הוי ריעותא, וכן במלא רוח (וכל זה במקום דמכשרי תרי בועי), מראה כשירה עם בועה אינו תרתי לריעותא (ערוה"ש לה-כב), בועה היוצא מן סירכא דבין אונא לאונא למטה מחציין אינו תרתי לריעותא (ערוה"ש לט,נט), בשר בלוי אינו ריעותא ואינו מצטרף לתרלר"ע, לב"ש (לט סקכ"ד) פמ"ג, פר"ח, ערוה"ש (לט,ק), ודלא כתב"ש (לט סקצ"ה).

42 מדינא דגמ' תרי בועי דסמיכי אהדדי לית להו בדיקותא, ודעת רש"י דהוא מטעם דיש נקב ואף אי נבדוק ולא נמצא אמרי' דהוי כקרום שעלה מחמת מכה וסתמו דלא מועיל, אמנם דעת הר"ן והרשב"א דכיון דסמוכות דוחקות אחת לחברתה וסופו של עור לינקב.

המנהג⁴⁴ (ד"ע דקדק במהרי"ל שכ"כ בשיפולי), או לפי ענין ההפסד ושעת הדחק. וזוהי בשיפולי ריאה וזמנים זכים, דינן כמו בסימני⁴⁵ (ד"ע ממשמעות הפוסקים). זוהי על חריץ וקמט, טריפה, דהוי כשני זועי דסימני (מ"כ). ב' זוהי זה כנגד זה בין ב' אונות כשרה; אצל זוהי נגד טינרא, כהאי גוונא, טריפה, דהטינרא קשה ומנקצת הזוהי שכנגדה⁴⁶ (מ"כ). זוהי וטינרי סמוכים זה אצל זה, כשר (ד"ע).

סעיף ד

אבעבוע שנמצא בשיפולי הריאה נוהגין לאסור⁴⁷, אם אין בשר כל שהוא מקיף בכל צד⁴⁸, (ודוקא זוהי, אצל טינרא כשר בשיפולי ריאה) (דעת ענמו ומהרי"י והג"מ). ושיפולי היינו תחתית האומא או האונא, אבל לא החתוכים שבין אונא לאונא. הגה: וי"א דכלל מקום שיש שם חידוד מקרי שפולי ריאה, (מהרי"ו וסמ"ק וכל זו) ולכן יש להטריף אפילו למעלה במקום שהריאה דבוקה לשדרה אם הוא נגד חתוך האונא שעדיין הריאה שם חדה, נקרא שפולי; אצל נגד האומא כשר דלא הוי שפולי, דשם הריאה רחבה (בצדיקות), ויש לילך בזה אחר המנהג. ואם אין חוט בשר מקיף, נופחין אותה וממשמשין לזד זוהי אם על ידי כך חוט בשר מקיף, כשרה⁴⁹ (בית יוסף), והוא שיהא צהיקף מצד מראה ריאה⁵⁰; ואם לא היה צהיקף

פסקי שעה

44 בערוה"ש (לו - כו) כ' דמשמע 47 דסופו ליפסק ולינקוב (ט"ז בשם דבהפסד ושעה"ד יש להתיר אפילו במקום שאין מנהג מבורר. הבה"ג).

48 ובש"ך הביא דעת המהרש"ל דיש להקל אף אם אותו חוט המקיף אין לו מראה ריאה. 45 ולהמכשירים במים זכים בתרי בועי דסימני ה"ה מכשירים בועה בשיפולי במים זכים. מ"מ כ' בש"ך דבמקום שיפולי סגי בחוט שער אחד מקיף שמחלק ביניהם, ובתרי בועי דסימני בעינן הפרש ב' שערות. ומ"מ הריאה טעון בדיקה כדי להכשירה אף לדידן דאין אנו בקיאים בבדיקת המים, ובש"ך הביא סימני בדיקה כגון דעור בועה לבנה אף מבפנים.

46 ובערוה"ש (לו - לג) כ' דכאן אסור אף אי הבועה מלאה מים זכים, כיון דטעמא משום נקיפת הטינרא א"כ מה מועיל שיהא מים זכים. 49 ודעת המהרש"ל דלא בעי מראה בשר ריאה באותה חוט בבועי בשיפולי, אבל בתרי בועות דסימני כ' בט"ז דבעי מראה בשר, וטעמא דדין תרי בועי

מראה נשר, ונאו אחר כך צודקים ומומחים ונפחוה ומשמשו זה ועל ידי צקלאותן וכתן יפה שנפחו היטב ומשמשו צצקלאות עשו שהיה שם היקף נשר, כשר (צ"י סי' ל"ט נשם תשוצת ריב"ן והרא"ש מעשה שהיה)

סעיף ה

בועה בריאה וניכרת בעבר אחר, אע"ג דלא שפכי אהדדי, כשרה. הגה: והוא דלא קיימי צמקום סמפונות, אצל אי קיימי צמקום סמפונות דהיינו צ' אלצעות מן השפולי צדקה וד' נגסה, נהגו להטריף (מהרי"ו ועיין ס"ק כ"ג), ואין לשנות, ואפילו צמים זכים צצועה (מהרי"ק שורש ל"ו וד"ע); ודוקא דשפכי להדדי, אצל אי לא שפכי להדדי, כשר (מהרי"ו שם) אפילו צעכורים וסרוחים (ד"ט וכ"פ הפו') צועה שהיא תחת הורדא צמקום הדק, ויש שם סמפון, טריפה, דניכרת מעצר לעצר⁵¹ (מ"כ ומהרי"ו).

טינרא הניכרת מעצר לעצר, דינה כצועות (צדיקות ישנים), וע"ל סימן מ"צ איזהו מקרי שופכת להדדי.

סעיף ו

אבעבוע שנמצא בו נקב היכא דלא ממשמש ידא דטבחא, ואינו יודע אם נקב מחיים או לאחר מיתה, טריפה⁵².

סעיף ז

בועה או סירכא שנמצאו בקנה הלב או בכל מקום חוץ מהריאה, כשרה. (וע"ל סוף סימן מ"ו)

פסקי שעה

דסמיכי אין להקל דהוא מדינא דגמ' תלינן להקל (ש"ך). (ובט"ז כ' ובלבד שיעיין בעלעות שלא ימצא שם ריעותא"). ובערוה"ש (ערוה"ש לו - לח).

51 וביש"ש (סי' ל"ז), ובט"ז, ובכרו"פ, ובלב"ש (ק, קו) ובתבו"ש (סקל"ט) כתבו להקל אף בוורדא ודינו כבשאר אונות. (לז-מז) פסק דאם לא ראה בצלעות אינו מעכב בדיעבד, ובפמ"ג כ' דיש לתלות בטבח אפי' בתרתי לריעותא וכגון בבועה דמים עכורים וסרוכים, ולא אמרינן דאין לתלות בטבח היכא שיש תרתי לריעותא

52 אבל היכא דממשמשא ידא דטבחא (פמ"ג, ושמ"ח).

סימן לח

דיני מראות הריאה וכו' ה' סעיפים

סעיף א

ריאה שנמצא בה אפילו כל שהוא שחור כדיו⁵³, או שהוא (דומה) למראה הבשר⁵⁴, או שהוא ירוק אמריל"ו בלע"ז (ונלשון אשכנז קורין גע"ל) בין שהוא כמראה חלמון ביצה בין שהוא כמראה כרכום בין שהוא כמראה כשותא, טריפה. (אפילו כלל שהוא, טור). וכן אם הוא כמראה הבקעת, שהיא לבנה כבקעת⁵⁵, אסורה; ויש מי שאומר דהיינו שהיא כעין חריות של דקל.

הגה: וי"א דאף אם היא כלונץ צינה, טריפה (מהרי"ו) (ערוך ערך כחל ורוקח וע"פ), והכי נהוג.⁵⁶

סעיף ב

כל אלו המראות אינם פוסלות עד שנופחים אותה וממרס בה בידו, אם נשתנית למראה המותר, מותרת⁵⁷; עמדה בעינה, אסור (כל הפוסקים לאפוקי ר"י צמוס).

פסקי שעה

53 לדינא קי"ל להטריף במראות הפוסלות בכל שהוא כדעת הרי"ף והרמב"ם והטור והשו"ע, [ולאו דוקא ברובו או ברוב אונא, כדעת הראב"ד (בספר ת"ד סי' יא) והר"ת (תוס' חולין מו: ד"ה אוכמי)]. וטעמא דהוא משום נקב ולכן אף במשהו טריפה, והכי קי"ל וכן נפסק בערוך השולחן (לח, א).

אמנם מראה השחור הוא דוקא כדיו יבש שהוא שחור מאוד או עכ"פ כזפת (חכמת אדם - כלל יב, א). וכן יש להקל דדוקא פסול אם המראה שחור נכנס לב' קרומים (פר"ח).

54 הא דמראה בשר טריפה, הא מראה בשר הוא אדום ובסעיף ב' קי"ל דמראה אדום הוא כשר (עי' בעל המאור, רשב"א, ב"ח

55 בשמ"ח (סעי' ו') כ' דכל הנוטה ללובן יש להטריף דאין אנו יודעים באיזה עין שיערו.

56 ובש"ך כ' דדוקא מראה לובן ביצה לאחר שנתבשלה ולא זהרהורית של קודם לכן דאינה אלא צלולה ולא לבן.

57 ובש"ך כ' דאף אם נשתנה למראה המותר בלבד כגון כחול כשר, ולא בעי דוקא למראה הריאה ממש, וכן הסכימו

54 הא דמראה בשר טריפה, הא מראה בשר הוא אדום ובסעיף ב' קי"ל דמראה אדום הוא כשר (עי' בעל המאור, רשב"א, ב"ח

סעיף ג

יש מי שאומר שאין מראות הללו פוסלות אלא כשהשינוי בעור מחמתו, ולא מחמת מוגלא שבתוכו.

הגה: וכן אם לא השנוי מראה מכה שער שחור או דם נלרר המונח בריאה, כשר⁵⁸ (מנא כמוצא בשם ר"י מולין).

סעיף ד

אם אינה שחורה כדי לא כמראה הכחול⁵⁹ (שקורין כלשון אשכנז בלא"ה ודומה לרקיע, מהרי"ו), או ירוקה ככרתי, או שהיא כמראה הכבד (או כמראה הטחול, ז"י וצדיקות ישנים בשם מהר"ק). או שהיא אדומה (אפילו) בתכלית האודם, כשרה אפילו היא כולה כך. הגה: ו"ל אם יש מכה גדולה נגד הריאה האדומה, טריפה, ונריך לדקוק אחר זה⁶⁰ (טור ור' ירוחם והר"ש בשם הר"מ והוא

פסקי שעה

לזה שאר גדולי האחרונים, הפר"ח, שמ"ח, ופרמ"ג.

אדומות צריך לבדוק אחר נקבים באותן מקומות, ובמקומות דשכחי נקודות אדומות ובדק כמה פעמים ולא מצא נקבים אע"ג דמ"מ ראוי לבדוק תמיד מ"מ אם אירע מקרה בשוגג שלא בדק יש להכשיר. הרי כנ"ל חומר ענין הבדיקה אפי' אחר דבר שכבר הוחזק באותו מקום שאינו ריעותא מ"מ רק אם אירע בשוגג שלא בדק יש להכשיר, אבל סתמא ראוי לבדוק.

ונראה דזהו לשיטתו ממש"כ כמה פעמים, כגון (לח-טז) "דכל היכא דאיכא לברורי מבררין", וכגון (לח-ה) "אם רק יש בה איזה ריעותא יהי' מה שיהי' הנפיחה מוכרחת ומעכבת גם בדיעבד", וכיוצא באלו הרבה.

59 בגליון מהרש"א מהגר"ש איגר זצ"ל הביא בשם הנוב"י דאפי' ריעותא לא מיקרי.

60 וטעמא משום דכל היכא דאיכא לברורי מבררין, אבל אם לא בדק בדופן אינו מעכב (תב"ש, וערוה"ש לח-טז).

58 ובש"ך (סק"ה) ובשם"ח (סעי' טו) כתבו דאם לא בדק להוציא המוגלא או השיער לראות שאין שינוי בעור גופא אסור אף בדיעבד. אמנם הפרמ"ג (סק"ה) ולב"ש (סקמ"ט) כתבו דכיון שיש מתחתם מוגלא אפשר להקל ולתלות שהשינוי מחמת המוגלא.

ובערוה"ש (לח - יט) הכריע דעיקר כדיעה ראשונה להחמיר חוץ אם לפי מראית העין נראה בהדיא שהשינוי מחמת המוגלא ולא מחמת הקרומים. אבל אם יש צד שהשינוי מחמת הקרומים כתב דאין להקל ולתלות מחמת המוגלא בלי בדיקה.

וחזינן מדבריו יסוד בכל הלכות תלי' בבדיקת הריאה, דאין להקל סתם ולתלות בלי בדיקה, וכמש"כ וז"ל "איך אפשר להקל מחמת המוגלא בלא בדיקה", עכ"ל. ויתירה מזו כתב בערוה"ש (לח - כה) בשם הלב"ש דאם על הריאה נקודות

דעת רבינו אפרים וז"י נשם זה"ע. ושאר פוסקים לא חלקו ומשמע מדצריהם איפכא וקצת מולקים זהדיא ע"ש), והכי נהוג.⁶¹ וכן אם יש בה הרבה גוונים מאלו המראות הכשרות, כשרה.⁶²

סעיף ה

יש בה קליפות כמו נתק והיא שלימה, כשרה.

סימן לט

דיני בדיקת הריאה ובו כ"ה סעיפים

סעיף א

אין לבדוק אחר שום טריפות מן הסתם,⁶³ חוץ מן הריאה צריך לבדוק בבהמה וחייה אם יש בה סרכא (רינ"ש ור"י נ' מצינ וע"פ) וכל הפורץ גדר לאכול בלא בדיקה, ישכנו נחש. (קהלת י, ז).

פסקי שעה

61 דעת הרמ"א היא לחומרא כהי"א בשם רבינו אפרים והב"י ממש"כ "והכי נהוג" ועי' בדרכ"מ. וכן מוכח ממש"כ בבאר היטב דהביא דעת המהרש"ל דס"ל איפכא, דמכה בדופן היא סיבה להתיר, והביא דהט"ז כ' דאף להרמ"א אם חזרה למראיתה כשירה, הרי דמשמע להדיא דלמד בדעת הרמ"א דמכה בדופן היא סיבה להחמיר, ורק בחזרה למראיתה מסכים דכשירה, ופשוט. (כתבתי כל זה דשמעתי מסתפקים בדעת הרמ"א מש"כ "והכי נהוג" אם כוונתו כדעת הי"א בשם רבינו אפרים או כשאר הפוסקים החולקים על כך). ולדינא כ' הפוסקים דאפשר לסמוך אדעת המהרש"ל דמכה בדופן מוכיח שהאדמומית מקורה בדופן ולא בריאה.

וע"ע בבית אדם (כלל יב בחכמת אדם) שכתב ע"פ בקיאים שלא נמצאו בעולם רק ד' מראות שנוכרו בש"ס, וכל שאר הצבעים שבעולם נכללים במראות אלו, ולכן לא היה צורך להש"ס להזכירם שהם היו בקיאים איזה נוטה לאחד מן הצבעים ואם דיהה ממנו כשר, אבל אנו שאין אנו בקיאים, ע"ש. וכן הביא מפרד"א (פרק יא) שקיבץ הקב"ה אפרו של אדה"ר מאלו ד' גוונים, ולכן תחילת ברייתו של אדם נקרא שליח ר"ת שחור, לבן, ירוק, אדום.

62 ואף אי כל אחד מורה הפכיות מזה

(כגון מקצתו אדום ומקצתה ירוק) כשירה (פמ"ג סק"א, ולב"ש סק"ב). וכן נפסק בערוה"ש (לח - ג) ודלא ככרו"פ (סק"ב). ואם יש בריאה מראות כגון אפור או שאר מראות

63 עי' בערוך השולחן (לט, א-ג) דאף דאין בודקין אחר כל הטריפות בשאר איברים אבל אם רואין דבר שיש לחוש

הגה: ונהגו גם כן לנפות כל ריאה, אפילו לית זה ריעותא, (ש"ד סימן נ"ב וצדיקות וע"פ); ונקטת מקומות מקילין שלא לנפחה רק אם היה זה סרסא עוברת על ידי משמוש, וכן עיקר (רמז"ס פ"א מרדכי וע"פ).⁶⁴

פסקי שעה

ריעותא יהיה מה שיהיה הנפיחה מוכרחת ומעכבת גם בדיעבד. ועוד שם בערוה"ש (לטו) "ונכון הוא שהרי אין זה טירחא מרובה ולמה לא נברר כל מה שביכולתנו לברר". ורק אם לא היה בו שום ריעותא כשבדק פנים ולא היה בידו לנפחה מחמת אונס, אז יש להכשיר ע"פ קולת הרמ"א כדיעה שניה.

עוד סיבה לנפח כל ריאה, דהרי סירכא תלויה העולה בנפיחה ודאי טריפה דיש בו ודאי נקב, א"כ יש לנפח שמא יעלה בו רוח בסירכא תלויה (פרי תואר). ולעתים הבודק פנים מסמן איזהו ריעותא וכשמגיע הריאה לבודק חוץ אין הוא מוצא מקום הריעותא, בזה ודאי לכתחילה יש לבדוק היטב אחריה, דהרי חל ריעותא בהריאה. ולפעמים הבודק פנים טועה במקומה והיא נמצאת באונא הסמוכה (או באומה במקום הרגל חמור, ובאומה היא אף יותר חמורה שהכל מיקרי שלא כסדרן). וכן יש לנהוג לכתחילה בהעברת מים וניפוח בכל אורך וחודי ושיפולי אותה אונא שסימן שהרי חל בו ריעותא. ושמא נתלש הסירכא עד שהגיע לבודק חוץ, ובדיקה זו יהני לראות אי מבצבץ. ולכן אם סימן הבודק פנים לריעותא ומשום איזה סיבה או אונס אין ביד הבודק חוץ לנפחה, אין להתירה ח"ו בבדיקה קלה.

ובאמת בזה יש לחלק באיזה סוג ריעותא בא לפניו, דהנה בערוה"ש (לט - מו) כ' דישנה בדיקה המתחייבת מעיקר הדין, וישנה בדיקה שהיא רק חומרא בעלמא. וכמש"כ בערוה"ש (לט, כג) דאם

עליו בודקין אותו דבר. ולכן כשעובר לפני הבודק ריעותות שונות הפוסלות, עליו להטריף הבהמה אם אין בידו לבודקם אבל אינו מחויב להסתכל ולחפש לזה. וטעמא דאין צריך לבדוק אחר כל הטריפות הוא משום דרוב בהמות שחוטות בחזקת כשירות הן, ואף דבעלמא אמרי' דכל היכא דאיכא לברורי מבררין אפי' במקום רוב, כגון רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, זהו דוקא משום דאפשר לברורי בנקל, אבל כשיש טירחא מרובה לא אמרי' לברורי, ולבודק אחר כל הטריפות אין לך טירחא מרובה מזו (פרמ"ג). אמנם בבדיקת הריאה לא אמרי' הך חזקה דרוב שחוטות כשירות, ובעי לברורי ולבודק אחריהן משום דבריאה דשכיחי סירכות חיישינן אף למיעוט המצוי (ריב"ש קס"ג), וגם אין בדיקתו טירחא מרובה (ערוה"ש לט - ד). ולענין בדיקת הריאה עצמה עי' בערוה"ש שם (לט-ג) שכ' דמעיקר הדין רק יש לבדוק הריאה משום סרכות שזה דבר המצוי אבל שאר הפסולין בריאה כגון אטום ומראות וכדומה אין צריך לבדוק, רק כשבדק לסירכות ממילא מרגיש גם על שאר הדברים (ודלא כשמלה חדשה, והפרמ"ג הסתפק בזה והשיג עליו הלבושי שרד כנ"ל).

64 כל ריאה יש לנפח לכתחילה לראות אם עולה בניפוח אף בריאה שלא היה בו ריעותא או סירכא עוברת, כדיעה ראשונה ברמ"א. ובפרט לפמש"כ הערוה"ש (לט, ה) "דאם יש בה איזה

סעיף ב

מי שקרע בטן הבהמה וקודם שתבדק הריאה בא כלב או גוי, ונטלה והלך לו, הרי זו מותרת, ואין אומרים: שמא נקובה או סרוכה היתה.. הגה: ויש מחמירין אם נאצדה הריאה (זה"ג ור"צ"ן ור"י הלוי ומרדכי והג"א וע"פ), ואין להמיר רק במקום הפסד גדול או צגדיים וטלאים ומיות שאין סרכות מלויות זהם. (טור נשם נעה"ת).⁶⁵

סעיף ג

בא עובד כוכבים או ישראל והוציא הריאה קודם שתבדק והרי היא קיימת, נופחין אותה.⁶⁶

פסקי שעה

אין שני קצותיה בריאה עצמה, אלא קצה השני סרוך לדופן, ולחזה, ולשומן הלב או שארי מקומות, אפילו הן סירכות גמורות ושלא כסידרן, מ"מ אינן וודאי סירכות מהריאה, דאולי הן מאבר האחר ונסרכו להריאה, ונהי שתולין יותר בהריאה מ"מ אין זה וודאי אלא ספק. משא"כ היכא דשני קצותיה סרוכות באונות שלא כסדרן בעי בדיקה מעיקר הדין, ע"ש.

65 ודין נאבדה הריאה היא דוקא בנאבדה בשוגג, אבל איבדה במזיד דינו כמבטל איסור לכתחילה ואסור אף בדיעבד ויש לקנסו בעד זה (עי' בש"ך, וערוה"ש לט, ט). ומדינא אסור לאכול בהמה שחוטה בלי בדיקת הריאה, ובריב"ש (קסג) הביא דאף במקדש בשחיטת הקרבנות היו בודקין אותה. ודורשי רשומות מצאו לזה רמז מן התורה דכתיב "וישחטהו ויחטאהו כראשון" כ-כסדרן ר-ריאה א-אומא ש-שלוש אונות מימין שתיים בשמאל ו-וורדא נ-נפיחה (ערוה"ש לט, ב).

ולכן כ' בערוה"ש (לט, מו) דהיכא דנתמעכה הסירכא ואמרי' שלא היתה סירכא כלל, (היינו בצירור שלא היו שני קצותיה בריאה). אז אם נאבדה אחר המיעוץ וא"א לבדוק בנפיחה אין אוסרין אותה (ויש חולקין בזה). אבל אם מעיקר הדין היה צריך בדיקה (היינו בצירור ששני קצותיה היו בריאה) אוסרין אותה, ע"ש בדבריו.

היוצא מדבריו דאם אין בידו לנפחה לאחר שנתמעכה הסירכא כגון שנאבדה הריאה או נטלו זאב או עכו"ם, אז תלוי אי הי' סרוך שני קצותיה באונות אז אין צד להתירה, ורק היכא שיודע בבירור (ולא שתולה שכך היה) שצד השני היה סרוך שלא בריאה אלא לשומן וכדומה בהפ"מ

66 ובט"ז כ' דלדידן אין לנו תקנה, ולדינא יש להכשיר ע"י בדיקת חוץ,

סעיף ד

אונא הסרוכה לאונא או לאומה, בין סרוכה מעט בין סרוכה כולה⁶⁷, שלא כסדרן, טריפה⁶⁸. כסדרן כשרה (ר"ן וחידושי רש"י) אפי' בלא בדיקה. מיהו אם נדקוה ונמצא נקב שם טריפה. (נ"י).⁶⁹

פסקי שעה

מיעוץ, משמוש, נפיחה, ובדיקה בפושרים (וכמו שפסק בערוה"ש לט, י). אבל במקום שא"א לנפחה עוד, ואף אם זה מטעם חתכים בריאה שבאו מחמת סכין הטבח, מ"מ אין להתירה דהרי היתר המחבר היא דוקא בדגש של "נופחין אותה".

ערוה"ש לט-נז).

69 בשמל"ח (לט, ט) ובתבואת שור, לבושי שרד, דעת תורה ודרכי תשובה כתבו דבכסדרן אם פרקוהו בכח באופן שיש לתלות דהנקב נעשה עכשיו מחמת הפריקה, דהיינו אם עברה רק ע"י קליפה באופן שיש לתלות שנאחו קצת מקרום הריאה עמה, אז יש להקל ולהכשיר. אבל באופן שהסירה בנחת, או ע"י מיעוץ ומשמוש ובצבצה תחתיו יש לנהוג כפסק הרמ"א בשם הב"י וטריפה, וזה אף לרש"י.

ופשוט דתלייה זו דאם נפרקה בכח בקליפה וכשר, רק יש לתלות כן בסרכות דכסדרן שמדינא לא בעי בדיקה, ורק אירע שבדק. אבל בשלא כסדרן בכל אופן שהסירה ונמצאת שם נקב טריפה, וכמש"כ בתבואות שור (לויא), ובלב"ש (לו סקל"ד), ובחכמת אדם, ובדרכי תשובה (ס"ק כח).

וע"ע בשו"ת הר צבי (יור"ד סי' כח) דאין להקל ח"ו בנמצאת נקובה לאחר בדיקה בסירכא דשלא כסדרן מטעם איזה תלייה דיד הטבח וכדומה או ממון ישראל "דאם התורה חסה על ממונם של ישראל מכש"כ שהיא חסה מאוד שלא להכשילן

67 בערוה"ש (לט-לז) הגדיר דסרוכה מיקרי ע"י חוט המושך מזה לזה, וסמוכות לגמרי אינם ע"י חוט אלא ע"י דיבוק שביניהם, וכתב שלדינא אין נפק"מ ביניהם דבשניהם שלא כסדרן טריפה, וזהו כוונת "בין סרוכה מעט בין סרוכה כולה".

68 דעת רש"י דשלא כסדרן טריפה משום דאין סירכא בלא נקב, ולדעת התוס' (דף מז.) דהיא משום דסופה להתפרק, כ' בערוה"ש (לט-כד, לה-ו) דאין הפירוש כמש"כ הר"ן משום דכל העומד לינקב כנקוב דמי, אלא כמש"כ התשב"ץ בשם הרמב"ן דחיישינן שכבר עכשיו נקובה, וזה שלא נתפרקה הוא משום דאולי התחילה להתפרק ונעשה נקב וחזר ונסתם, והוי כקרום שעלה מחמת מכה דאינו קרום.

ודעת הראב"ד דבשלא כסדרן ס"ל כרש"י דאין סירכא בלא נקב, ובכסדרן ס"ל כתוס' דאין סופה להתפרק. אמנם גם בשלא כסדרן כ' בערוה"ש (לט-כג) לחלק בין אם שני קצותי' בריאה דאז ודאי טריפה דאין סירכא בלא נקב, לבין קצה אחת לדופן, ומוכח כן ממש"כ הראב"ד עצמו בספר תמים דעים ס"ב,

ואין נקרא כסדרן אלא בשמים זו אצל זו⁷⁰ מחיתוך של זו לחיתוך של זו, ואפילו היא צאלכסון ואפי' יש זה פלוש; אצל מגצה של זו לגצה של זו, או אפילו מחיתוך לגב או משיפולי לשיפולי או משיפולי לחתוך, או אפילו מחודה של זו לחודה של זו שאצלה, או אפילו מחודה של זו לחיתוך של זו שאצלה, נקרא שלא כסדרן.⁷¹

הגה: וי"א דאפילו בכסדרן צריך בדיקה שאין נקב צריאה (סמ"ק והגמ"י צ"ס רינצ"א ותוס' צ"ס ר"ג ועוד גאונים וכל זו), ומאחר שאין אנו צקיאין צדיקה כל מקום דאיכא ריעותא יש להטריף כל סרכא (הגהות מיימוני וכל זו); וי"א להכשירה אם היא מעיקר האונות עד חציין⁷² (מהרי"ו)⁷³, אפילו מפולש, וכן נוהגין להכשיר

פסקי שעה

להקל לענין סירכא/קרום דמחודה לחודה, ע"ש. מ"מ כוונתם רק על קרום המצוי במחודה לחודה, אבל לא לענין סירכא. דהרי הרמ"א התיר קרום רק מחיתוך לחיתוך, והב"י התיר הך קרום אף מגב לגב (ובסרכא שניהם אסרו אף מחודה לחודה), וע"ז כתבו הנך פוסקים דכיון דשכיח הך קרום מחוד לחוד אפשר להקל בה. (ותלי' זו של שכיחות אמרו כן על קרום ולא על סירכא). וכן משמע ממש"כ הערוה"ש (לט-מח) בדעת הרמ"א שזהו כוונתם. אבל לעולם בסירכא דמחודה לחודה העיקר כדעת רבותינו בעלי השו"ע דנחשב לשלא כסדרן, וכמש"כ בערוה"ש (לט-לד) דאף מחודה לחודה הגם שהם סמוכים זל"ז, מ"מ בקל תנתק ואין זו סמיכה יפה, ובעי בדיקה.

72 בערוה"ש (לט-נא) הכריע להקל עד חצי' אף אם בעת הנפיחה נראה שגם שם האונות פרודות זו מזו, דהרי סוכ"ס כסדרן היא וכשר, ודלא כהש"ך (ס"ק יב), ופר"ח, ופרמ"ג, ולב"ש (ס"ק מז) שהחמירו בזה.

73 גם לדעת המהר"י ווייל (ה, א) שרק נחשב כסדרן מחצייו ולמטה, וכן פסק הרמ"א כאן, מ"מ מצינו במהר"ץ

באיסור טריפות, וע"ע לעיל למש"כ (לו,ה) הערה מספר 29.

70 ואף בין אונא לאומא וכדפסקו הטור ושו"ע, וכדעת הרמב"ם והרא"ש, ודלא כדעת תוס' (חולין מז). דס"ל דרק בין אונא לאונא מיקרי כסדרן ולא בין אונא לאומא, וע"ע בדרכ"מ אות י' מש"כ בזה.

71 לדעת המחבר רק מחיתוך לחיתוך מיקרי כסדרן, ואף דמצינו מנהגים שונים כמבואר בספר זבח אלקים בשם מנהגי מערב הפנימי דהם נהגו להתיר אף משיפול לשיפול ומגב לגב. וזהו בעצם דעת רש"י והרמב"ם דלא מיקרי כסדרן אלא מראשון לשלישי (ובאמת גם בדעת רש"י הסתפקו בזה, דהר"ן מסתפק אי כוונתו להכשיר רק באונות הסמוכות אי נסרכו מחיתוך לחיתוך, ולא מגב לחיתוך או מגב לגב, ובב"י כ' דגם הרא"ש מסופק בזה. אמנם בטור כ' בדעת רש"י דבכל אופן שנסרך לאונה הסמוכה לו מיקרי כסדרן). מ"מ לדינא אין לסטות מדעת רבותינו בעלי השו"ע שמחשיב לסירכא דשיפולי ודגב ודחוד לשלא כסדרן ובעי בדיקה.

והנה במטה אשר על השמל"ח (סעיף יז) ובתבואת שור (ס"ק כז) ובבית דוד (עמודי הבית לט-כא, וביסוד הבית נא) כתבו

כי האי נכסדרין, וכן אם יש כמין קרום צין אונא לאונא או צין אומה לאונא כסדרין יונא מעיקרו עד אמצעיתו אין להטריף, דדרך הוא להמנא כך ואין זה סרכא (סמ"ג והגמ"י וסמ"ק וכל ז'). ואין דרך קרום זה להמנא אלא צין אונא לאונא או צין אונא לאומה, אבל לא בשאר מקומות (צ"י וד"מ), ואם נמנא בשאר מקום אינו אלא סרכא⁷⁴. וכל מקום שהסרכא כשרה אף אם יש סרכא תלויה⁷⁵ גם צלותן סרכות, והוא נקרא סרכא כפולה, כשר (צ"י).

סעיף ה

אם נסתפק אם היא בגב או בחיתוך, וכשנפחים אותה הרבה נראה שהיא בחיתוך וכשאינן נופחין אותה כל כך נראית הסרכא שהיא בחוץ, כשרה.⁷⁶

פסקי שעה

והמחזיק בדק (שם ס"ק ב') להקל אף לדין כל שהסרכא רחוקה מהשיפול כשני אצבעות. וע"ע בשמ"ח (לט, י) שכ' דמעיקר הדין אפשר להקל עד אצבע או אצבעיים מהראש.

76 ובט"ז (סק"י) כתב דכשרה מטעם דרוב בהמות כשרות, ובספק תעמידנה על חזקת היתר דנשחטה הותרה. וע"פ זה כתב הערוה"ש (לט-נז) דחזינן דגם בדאיכא ריעותא לא יצאה מכלל חזקת היתר. אמנם בדין זה גופא יש לחלק באיזה סוג ריעותא היא. דהא דעת הראב"ד בסירכות שלא כסדרן כדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב. ובכסדרן סובר כתוס' דסופה לינקב.

אמנם בספר תמים דעים (ס"ב) כתב דסירכא שרובו לדופן נהגו בנרבוניה להיתר, כי הסרכות הם ספיקות, דשמא אינה נקב. וקשה דהא ס"ל כדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב. ובערוה"ש (לט-כט) כ' לחלק, דאם שני קצוותיה בריאה ס"ל דוודאי טריפה שאין סירכא בלא נקב, וכרש"י. אבל בנסרכה בדופן הוי ספק, וכמש"כ בספרו תמים דעים הנ"ל.

וכ"כ הערוה"ש (לט-ג) דבעצם היה לנו להכשיר יותר מחציין, אך כדי שלא ליתן תורת כל אחד בידו גבלו גבול עד חציה. ולכן במקום שנהגו להכשיר גם יותר מחציה עד השיפולי יש להם על מה לסמוך, אבל מ"מ נפיחה וודאי בעי לראות אם הוא מפילוש לפילוש.

74 ובערוה"ש (לט-מח) ביאר כוונת הרמ"א שמכשיר הקרום בכל מקום, חוץ מבין אונא ראשונה לשלישית. ובש"ך (סקי"ד) כ' שאין חילוק בהקרום אם היא דק או עבה, ודלא כדעת האגור (הובא בב"י) שמחלק דדוקא בדק מיקרי קרום ובעב נחשב לסירכא.

75 וגם אם הסירכא אינה תלויה אלא מדובקת לאותה אונא, דינה כסירכא

סעיף ו

עינוניתא דוורדא, לכל מקום שתסרך⁷⁷, טריפה אפילו לכיס שלה⁷⁸, ואפילו כולה נדבקה בו והוא הדין לכל יתרת דכל היכא דסרוכה, טריפה⁷⁹. הגה: מיהו אם הוורדא נדבקה למטה נשורש שלה עם הכיס שלה יש להכשירה, דהיינו רציטיהו⁸⁰ (צ"ת יוסף נשם רי"ת).

סעיף ז

אם נסרכה האונא או האומה לגרגרת או לחזה, או לשמנונית הלב או לכיסו, או לטרפש הלב, או לטרפש הכבד, או לטרפש העינוניתא שהוא סוף טרפש הלב, או לרחם, או לא"ל מע"רא קורין מול"יגא, או לסמפון היורד בין שתי הערוגות (ר"י נ' חנינ' וד"ע) או לקנה הלב, או לשמנונית הסמפונות, או לכבד, טריפה⁸¹, ואפילו היא דבוקה לאחת ממקומות הללו

פסקי שעה

הרי חזינן דיש לחלק בין סוגי הרעותות גופא אי אמרינן שעדיין יש לה חזקת היתר.

77 דוקא סירכא, אבל בסירכא תלוי או סירכא ממקום למקום בוורדא דדינה כתלויה, כשר (ערוה"ש לט-סב).

78 ואף דיש מכשירין אי דבוקה כולה לכיס בלא פילוש (ב"י בשם כלבו) מ"מ בטור ושו"ע פסקו לאסור וכדעת הר"ן והרשב"א (ערוה"ש לט-סב).

79 ואף אי דבוקה ולא סרוכה, מ"מ יפרידנה בנחת ויבדקנה בנפיחה ובפושרין [ים של שלמה (סי' ל') ושמ"ח (סעי' כא), וכ"פ בערוה"ש (לט-ג)]. ודלא כיש אומרים דס"ל דדבוקה בלא סרוכה לא בעי בדיקה.

80 ובזבחי צדק (קז) כתב דהעיקר כסברת המחבר דאם נדבקה כולו לכיס שלה טריפה, ודלא כהשמ"ח (כא) שכ' דמועיל פירוק ונפיחה לראות אי מבצבץ, דלא היא דכיון שנסרכה או נדבקה אפי'

ולכאור' דבר זה תלוי בפלוגתת הבעל דברי מלכיאלי, והערוך השולחן. דהנה בבית דוד כתב היכא שסורך מחציה ולמעלה רחוק מהשורש, יש להסתפק לדעת הרמ"א אי סגי במיעוץ עד חציה ולמטה, או כיון מאחרי שכבר ממעך עד שם בעי למעך הכל גם מה שלמטה מחציה. וכתב שם ששאל דבר זה לבעל ערוה"ש, ולבעל דברי מלכיאלי. והערוה"ש הקיל, והדבר"מ החמיר. אמנם אפשר דגם לדעת הערוה"ש בוורדא היה מסכים דיש להחמיר, דהרי סירכא בה יותר חמורה מבשאר מקומות.

81 דעת הרמב"ם, ר"ת, הראב"ד, והמאור סברי דאף באלו המקומות מיקרי

בלי פילוש (שם ושאר אחרונים ע"י).

הגה: ויש מקילין אס האונות העליונות⁸² הסמוכות צגרגרת דזוקות ממנ צגרגרת ואין ציניהם חלוק כלל שיוכל להכניס אלצע ציניהם⁸³ (מרדכי פא"ט צס ראצ"ה וצה"ג ומהרי"ו ואגודה). וכן אס היו האונות או האונות דזוקים לגמרי מראשן עד סופן לשומן⁸⁴ היורד צין האונות (שם ור"צ ור"ח). וכן אס היתה כל הריאה דזוקה צגדרה, כי אומרים שדרך רצייתיהו צכך ואין זה סרכא⁸⁵ (מהרי"ו). ואין להחיר כל זה צלא שאלת חכס ומומחה, מורה הוראות, ואין ללמוד ממקומות אלו לשאר מקומות שנסרכה שם הריאה, כי צשאר מקומות אין חלוק צין דזוק כולו או לאו (ד"ע מצ"י).

פסקי שעה

עוד כ' בש"ך דמדברי הרמ"א משמע (כמסקנת הב"י) שצריכה שכל האונא יהא דבוקה לארכה, אבל אם אינה דבוקה כולה לארכה אף אם בחלק הדבוק אין שם חלון טריפה. וכן משמע ברמ"א בדרכ"מ. אמנם כ' הש"ך דיש מכשירים בדבוק לגרגרת או לסמפון שומן אפי' יש הפרש שנתפצל ובלבד שאין שם חלון.

ובשמ"ח (ל"ט, כ"ה) כ' דקולא זו של עד אצבע היא רק אם אין שם רק חלון א', אבל אם יש שם ב' חלונות, אפי' אינו יכול להכניס לכל א' כ"א מחט משהו טריפה, ע"ש.

84 ובדבוקות לשומן היורד בין הרוחות לא הזכיר הרמ"א עד אצבע, ומשמע דאף בפילוש משהו טריפה, ובמרדכי מבואר דגם בזה צריך אצבע, אך לבסוף הכריע והעיקר דכל פילוש גם בפחות מכאצבע טריפה, וכן פסק בערוה"ש (ל"ט, צו).

וע"ע בפר"ח (ס"ק י"ט) שכ' דמדברי ראבי"ה מוכח דבין דבוקה לגרגרת בין לשומן שניהם שוין, וכל שלא יכול להכניס אצבע ביניהם כשר.

85 וכ' הש"ך דבדין זה גם המחבר מודה, וכמבואר להדיא בשו"ע.

דופן, וכשיש מכה במקומות אלו תולין בהם הסירכא, וכשר.

אמנם הרמב"ן והרשב"א הרא"ש הר"ן והטור והשו"ע כאן חלקו בעיקר דבריהם, ואף במכה לא התירו רק בדופן בלבד ולא במקומות אחרים, דבשאר איברים שהן נוחין להסתרך לריאה כמו שהריאה נוחה להסתרך אליהן, חוששין שמא מחמת הריאה הן. אבל בהדופן כיון שהיא קשה להסתרך מחמת ליחה שבריאה הלכך תולין שהריאה שהיא קלה נסרכה מחמת ליחת הדופן (רשב"א - תורת הבית).

82 ומשמע דקאי על שני האונות הימנית והשמאלית, ומדלא כתב כאן שהדיבוק היא מראשו עד סופו כמו בדיבוק לשומן מזה משמע דכל זמן שאין פילוש אצבע במקום הדיבוק כשר. וע"ע בערוה"ש (ל"ט-צו) שכ' בפשיטות דבעינן כל רוחב האונא דבוק, ומ"מ כ' דיש מכשירים כשני ראשיה דבוקים ובאמצע אינו דבוק, כיון שבצדדים ליכא פילוש (ש"ך ס"ק כ"ה, ושמל"ח כ"ה).

83 עי' בש"ך שכ' דצ"ע לדינא, דמדברי הרמ"א משמע שבחלון פחות מעובי אצבע כשירה. אמנם מדברי המרדכי עצמם (שהביא הרמ"א) משמע שאם יכול להכניס אפילו מחט טריפה.

סעיף ח

סרכא היוצאת מהריאה והיא תלויה, שאינה דבוקה לשום מקום, כשירה ואינה צריכה בדיקה.⁸⁶ הגה: וסרכא תלויה היוצאת מן הצוה, טריפה⁸⁷ (צ"ת יוסף צ"ח רא"ד ורוקח ומהרי"ו); מטנרי, כשרה (מהרי"ו וע"ל סי' ל"ז ס"ב).

סעיף ט

סרכא שהיא ממקום למקום באונא או באומה עצמה, דינה כדין סרכא תלויה.⁸⁸

הגה: ודוקא שאין הסרכא קנרה מנשר הריאה כשנפחין הריאה, אצל אס קנרה עד שמכח הסרכא הנשר שתחתיה מקמיט ואינו עולה בנפחה היטב כשאר הריאה, טריפה⁸⁹ (מהר"א מפראג וצדיקות האחרונים). וכל סרכא תלויה שעולה גם כן עם נפחת הריאה, או שיש מכה צדופן כנגדה, טריפה (צדיקות ישנים).

פסקי שעה

נקב אף בסירכא ממקום למקום טריפה, אמנם הש"ך פליג עליו והעיקר כדעת המחבר והרמ"א וכן נוהגין. ובתשובות נוב"י כ' שנחשב כסירכא תלוי' ממש (ח"י סי' י"ב).

וע"ע בערוה"ש (לט-כ) שכתב (בשם התבואת שור ס"ק מח) דבסירכא ממקום למקום באותה אונא עצמה, כיון דשני הקצוות במקום אחד שוכבות במנוחה הוי סתימה יפה. ואף לדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב מ"מ סירכא ממקום למקום עדיפה מקרום שעלה מחמת מכה. דסירכא ממקום למקום כיון שצד אחד ברי הולך ומחזק צד השני, משא"כ בקרום שעלה מחמת מכה, (ע"ש לט-כא).

89 בשו"ת מהר"ם אלשק"ר (סי' ב') כ' שאם הסירכא מתנתקת בנפחה טריפה. ושמעתי מבודקים שנמצא כך לעיתים קרובות בראש רגל חמור שהאונא נבנית ע"י קימוטים, ומתנתקת ע"י הניפוח. ולפי המהר"ם אלשק"ר הנ"ל יצטרך לבדוקה. ואפ"ל דיש לתלות בה שהיא יריר רק אי היתה זמן שהכשרנוה ורק אז

86 לדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב מ"מ יש להכשיר דאי באה מחמת נקב היתה נסרכת למקום הסמוך לה, וזו שלא נסרכה מוכח שהיא רק מהתפשטות הליחה (ש"ך). מ"מ ברמב"ם ובבעל העיטור כתבו דרך יש להכשירה בנפחה, ודלא כדעת הרשב"א והר"ן והטור והמחבר דלא בעי בדיקה. אמנם הט"ז כ' שלפי הרמ"א שכל סירכא העוברת ע"י מיעוץ ומשמוש נוהגים לנפחה גם כאן צריך בדיקה שטעם אחד לשניהם, דהיא באה ע"י התפשטות הליחה, וכן דעת הפרי תואר ושאר אחרונים. וכן משמע בערוה"ש דרך יש להתירה בבדיקה (לט-יט) דהלא יש חשש שמא היתה סרוכה ונתפרקה, ואין אנו מכירים מקום הנקב.

87 ודלא כמנהג שאלוניקי שרק מחשיבו כריר, אלא כבר נהגו לאסור, וכ"פ בערוה"ש (לט-ס). וסירכא תלויה מתוך האטום הוי כסירכא מן הבועה וטריפה (פר"ח ס"ק כ).

88 ועי' במהרש"ל שחולק כאן אדעת המחבר, דלדעת רש"י דאין סירכא בלא

סעיף י

כל מקום שאסרו סרוכת הריאה אין הפרש בין שתהא הסרכא דקה כחוט השערה בין שתהא עבה וחזקה ורחבה כגודל, ולא כאותם שממעכים ביד ואם נתמעכה תולין להקל⁹⁰, וכל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל.

סעיף יא

יש מי שכתב שמכניס אצבעו תחת הסרכא ומגביה קצת, אם נפסקה מחמת הגבהה כל שהוא, סרכא בת יומא היא וכשרה, ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ה' מרבים.

פסקי שעה

הקמט בכלל מחמת הסירכא רק במיני' ובי' ואין כאן תרתי לריעותא. וכן יש להכשיר אף בלי מיעוץ עם ניכר שהקמט כן מתחילת ברייתו (לב"ש ס"ק קכט).

90 במעשה דריינו"ס (המובא בפוסקים) שהיתה עור פרושה על הריאה וקלפיה ונמצא כל הריאה שלימה, כ' בערוה"ש (לט, קיב) דטעמא דהכשירו משום דודאי הקרום לא נעשתה בפעם אחת, אלא התחיל להתקדם מעט מעט עד שמתקדם על פני כל הריאה, ולכן כל סירכא הנקלפת מעל פני הריאה אין זה רק קרום שהתחיל להתקדם, ומחמת זה נקלפת, דמה לי קרום על פני כל הריאה מה לי קרום על מקצתה.

מ"מ טעם זה רק בסירכא רחבה כעין קרום, אבל בסירכות שהם כחוטין דקים או עבים בזה לא שייך מעשה דריינו"ס, וחוטין דקין הנקלפין בקלות הן רירין בעלמא, והחוטין שקשה לקולפן, וכרובן אם נקלפו יבצצו, הן הן סרכות גמורות והן מושרשות יפה.

התנתק בנפיחה (ומ"מ בעי שעלה בניפוח היטב, וכלשון הרמ"א). וכמו שמצינו בסי' לו סעי' ב, לענין דינא דקרום הנקרע בניפוח, שכתבו בזה הערוה"ש והבית דוד סברות להכשיר, וכמס"כ לעיל סי' לו סעי' ב הערה מספר 27.

וע"ע בערוה"ש (לט-סז) שכ' דהש"ך (ס"ק כח) הביא טעמא דסירכא דמיני' ובי' טריפה לפי הרמ"א דכשהיא קצרה היא משום דסופו לינקב. ולפי"ז הביא בשם הפרמ"ג דיש להכשיר אי עברה הקמט ע"י מיעוץ ומשמוש, דלא גרע מכל סירכא דשלא כסדרן העוברת ע"י מיעוץ.

אמנם הביא דדעת הד"ם היא שטעמו דטריפה הוי משום דהוי כאטום בריאה, וא"כ גם אי עברה ע"י מיעוץ לא יהני להכשירה. והסיק דעיקר כטעם הראשונה דמשום סופו לינקב. ולכן כ' דיש להכשירה דוקא בהפ"מ אי עברה ע"י מיעוץ, אבל עכ"פ מיעוץ בעי. ועוד כ' שם (לט-סח) דקמט הנשאר לאחר העברת הסירכא במיני' ובי' כשר. דבזה כבר אין סברת סופו לינקב דכבר מוכח דאין

סעיף יב

טוב להשקות הבהמה סמוך לשחיטה⁹¹.

סעיף יג

יש מי שאומר שהבודק יכניס ידו בבהמה בזריזות בלא רפיון ידים, ואם נתפרקה שום סרכא כשמכניס הבודק ידו, מוציא הריאה לחוץ ובודקה, אם היא סרכא ימצא ראשה בריאה או בדופן; ואם לאו, רירא היא וכשירה⁹²; ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ה' מרבים.

הגה: ויש מתירין למשמש בסרכות ולמעך זהם⁹³, ואומרים שסרכא אס' ימעך אדם זה כל היום לא תנתק ולכן כל מקום שיתמעך תולין להקל; ואומרים שאינו סרכא אלא ריר צעלמא⁹⁴ (מהרי"ו וכל זו), ואף ע"פ שהוא קולא גדולה כזר נהגו כל

פסקי שעה

91 וכדמבואר בגמ' ביצה (מ) לפי' וטעמא משום דכששני קצותיה בריאה הרי"ף שם, דהוי קבלה מכל זובחי בהמות דבהמה שלא הושקתה סמוך לשחיטתה היא מלאה סירכות דקות וקשות וכשמשקין אותה יסורו הסירכות (ש"ך לט סקל"ב), ודוקא מים צוננים שהסירכא מחמת חמימות באה (חכמת אדם כלל יג-אות לו).

92 וכ"כ ברוקח (סי' שפ"ב) דסרכות המתפרקות מאליהן בהכנסת יד הטבח ואין מקומן ניכר הם רירין בעלמא.

93 עי' בערוה"ש (לט, קז-קי) שהביא השתלשלות מנהג המיעוץ והמשמוש, דמתחילה היו נוהגין בריאה ששני קצותיה בריאה לגלגל בין האצבעות עד שיתמעך כולה ואף הדלדולים היו מעכבים, ורק ע"י מיעוץ ולא ע"י קליפת הציפורן. ובסירכא הסרוכה למקום אחד וקצה השני אינו בריאה, רק ממעכים הצד שסרוך לריאה, וכשנשארו דלדולים כעין קרומים, או חוטין להלאה משטח עובי הסירכא א"צ למשמש בהם.

94 ואחר המיעוץ בודקים ברוק או בפורשין לראות אם אינו מבצבץ (ש"ך ושאר אחרונים) ואם נאבדה או נקרעה אחר

צני מדינות אלו ואין למחות צידם מאחר שיש להם על מה שיסמוכו; ומכל מקום צריך להיות הצודק ירא אלהים שידוע ליזהר למעך בנחת⁹⁵ שלא ינתק בנח⁹⁶. ויש מקומות שאין נוהגין למעך ולמשמש בסרכות הורדא אם נסרכה למקום אחר, וכל מקום שתסרך טריפה (כך שמע וכן נראה מלשון הר"ד ׳ן חייא שצ"י); ויש מקומות שנהגו להקל גם בזה, ולי נראה כסדרא הראשונה שלא למעך צורדא ובכל סרכות שהם שלא כסדרן, מאחר שסרכא שלא כסדרן טריפה מוזכר בגמרא ואין חולק עליו, אין לסמוך אדצרי מקילין צענין המעוך והמשמושים (וכ"מ מלשון מהרי"ו שאין חלוק); אבל המנהג צעירנו למשמש ולמעך בכל הסרכות, ואין חילוק בין סרכא לסרכא; ונכון לחוש למה שכתבתי, אם לא בהפסד מרובה⁹⁷. עוד נהגו צעירנו להטריף כל סרכות גדיים וטלאים (מנא כתוב) ועגלים הרכים, ולא למעך בהם כלל, כי יש קבלה בזה להטריף כי הסרכא עדיין רכה ומתנתקת על ידי מיעוך.

פסקי שעה

המיעוך בלא בדיקה יש אוסרים ויש מתירים (עי' הערה מספר 96 בסמוך).

95 ולא ימשמש ע"י עפר וחול ובסמרטוטים, והעושים כן מאכילים טרפות לישראל, וכן המיעוך אינו אלא בנחת והמעך בחוזק יד מאכילים טרפות לישראל (ט"ז וש"ד). וכן אין למעך כשיש תרתי לריעותא (ט"ז סק"ח, סק"ד).

96 ועי' בערוה"ש (לט-מו) שכ' דכיון דעיקר סמיכותינו היא על המיעוך, וכשנתמעכה הסירכא אמרי' שאין זו סירכא כלל, והבדיקה היא לחומרא בעלמא, לכן אם נאבדה לאחר המיעוך וא"א לבדקה בניפוח אין אוסרין בזה (ויש חולקין בזה). אבל במקום שמעיקר הדין צריך בדיקה אוסרין אותה.

וכוונתו למש"כ (לט-כג) דהיכא דשני קצותיה היו בריאה אף אי נתמעכה אבל כיון שצריכים בדיקה מעיקר הדין, אין להתירה אף אי נאבדה או אין בידו לנפחה לאחר המיעוך. משא"כ היכא דהיה סירכא שקצה השני לא היה בריאה, אף אי ודאי בעי בדיקה, והוי סירכא

97 ובב"ח כ' להקל אף בלא הפ"מ למעך בכל הסירכות, ובשמ"ח כ' שאף בבהמת עכו"ם ואף שלא במקום הפסד אין למחות בידם. וע"ע בט"ז שכ' דאם ממעך בכח וסומך אבדיקת נפיחת הריאה הוי מאכיל טריפות בישראל, דבסירכא גמורה לא מועיל שום נפיחה.

ובעצם כל ההיתר של הרמ"א למעך בסרכות ולבודקם כ' בערוה"ש (לט-כג) היא בגלל "דרוב סרכות שלנו אינן אלא ספק טריפות, מפני שרוב הסירכות אינם סירכות וודאות. יש מהן שאינם אלא ירין, ויש מהן שנראה לעינים שהוא כקרום שלישי (וכמעשה דריינו"ס), ויש מהם שהן בקרום שקוראים "טיילא". ואפילו בסרכות גמורות אם אין שני קצותיה

סעיף יד

בודק שהוציא ידו ואמר: טריפה, ואח"כ הכניס אחר ידו ולא מצא טרפות, הראשון נאמן.

סעיף טו

טבח שהכניס ידו ואמר טריפה, ואח"כ נתברר שלא נפתח הטרפש, ונמצא שהטבח לא נגע בריאה, ופתחו הטרפש ובדקה ולא נמצא בה טרפות, מכשירין אותה.

סעיף טז

אמר הבודק: שלא כסדרן היתה, ואחר מכישו ואומר: כסדרן היתה, מעמידין הבהמה בחזקת היתר.

סעיף יז

הקונה ריאה ואמר שמצא בה סרכא במקום שהיא טריפה, והמוכר אומר שהיתה במקום שהיא כשרה, כיון שבאו שניהם בבת אחת לבית דין אין כאן עדות והרי זה כבהמה שנאבדה ריאה קודם שנבדקה.⁹⁸ הגה: וכן במקומות ששוחטין אלל עוזד כוכזים, והניחו הנהמות אלל עוזד כוכזים זין שחיטה לבדיקה, אין חוששין שמא העוזד כוכזים הכניס ידו ונתק הסרכות, לבדיקה ריאה דרצנן וספיקא להקל (רש"א סימן רל"ח). מיהו אם טנחם עוזדי כוכזים רגילין לעשות כך, יש לחוש אפילו לבדיקה; ולכתחלה יש ליזהר בכל ענין.

פסקי שעה

בריאה עצמה אלא צד אחד סרוך לדופן או לחזה או לשומן הלב, כל אלו אינן וודאי סירכות מהריאה דאולי הן מאבר האחר ונסרכו להריאה. ואף דאנו תולין יותר בהריאה כיון שהיא עלולה לכך, מ"מ מידי ספיקא לא יצא, וזהו עיקר יסוד ההיתר של מיעוץ בסירכות.

98 עי' במהרש"ל שחולק אפסק המחבר, דלדידן נאבדה הריאה קודם הבדיקה אסור (לעיל סעיף ב') (ורק בגדיים וטלאים וחיות שאין סירכות מצויות שם יש להתיר בהפ"מ) א"כ גם כאן אסור, וכן דעת הב"ח והפר"ח שאין להקל אף בהפ"מ. וע"ע בט"ז ובש"ך שתמהו על הרמ"א למה לא הגיה כאן כלום (כדלע"י סעי' ב'). ולדינא העלו שכאן יש לחלק ויש להתיר אף בלי הפ"מ.

עכ"פ חזינן מדבריו דלא סגי להקל בלי מיעוץ ובדיקה בפושרין מחמת ספיקא לחודא, ופשוט דסרוכה מצד אחד שלא בריאה אין להקל בלי בדיקה ולתלות

סעיף יח

ריאה שניקבה במקום חיתוך האונות בגב האונא כנגד הדופן⁹⁹, ודופן
סותמתה בסרכא¹⁰⁰ בבשר שבין הצלעות¹⁰¹ או בבשר ובעצם, כשרה¹⁰²;

פסקי שעה

דנסרכת אף בבשר, לא תתפרק גם מה שכנגד
העצם, וסופו להתרפא, ובכ"י כתב להתיר בזה אף
אי רובו סרוכה לעצם).

ושמעתי בודקים מסתפקים היכא
דסרוך הרגל חמור לדופן צר, ובאותה
הזמן היא גם סרוכה לשומן הלב בלי
פילוש. אף דלכאוי היה מקום כאן לשלב
דעת המחבר המתיר דופן צר, ודעת
הרמ"א המתיר סרוך לשומן ולגרגרת בלי
פילוש.

ונראה דמ"מ נחשב לתרתי לריעותא אי
סמוכות ממש, ואין להכשירה בלא
בדיקה. וכן מצינו בהדיא, דגם מה
שמצינו בפוסקים להכשיר, מ"מ מיקרי
ריעותא.

וכמו שכתב בערוך השולחן (לט-ס)
לענין סירכא דכסדרן עם חלון אף דאנו
מכשירים אבל כיון דיש מטריפין הוי
ריעותא ומצטרף לריעותא אחרינא
למיקרי תרתי לריעותא (ט"ז). וכן כ' לגבי
כסדרן בין אומא לאונא שאנו מכשירין,
מ"מ כיון דיש מטריפין מצטרף להחשב
כריעותא, והסכימו לזה גדולי האחרונים
(כהפר"ח, והתב"ש).

וא"כ לכאוי ה"ה הכא, אף דסתימה
לדופן כשר לדעת המחבר, וסרוכה
לגרגרת בלי פילוש כשר לדעת הרמ"א,
מ"מ מיקרי תרתי לריעותא דהא יש
מטריפין בה, ואין להכשירה בלא בדיקה.
(ופשוט דזהו דוקא אי שני הריעותות יוצאים
מאותה אונא ממש בלי הפרש ביניהם, וכמש"כ
הערוה"ש (לז-כב) בענין תרתי לריעותא).

102 ברדב"ז, ופר"ח (סקמ"א), ושמ"ח
(סעי' נח) כתבו דמ"מ בעינן דוקא רובא

99 דעת הגהמ"י דבשני צלעות
הקטנים הראשונים אינם נקראות דופן,
אמנם בשו"ת הרשב"א (סי' ע"ד) וברוקח
(סי' שפ"א) נהגו גם בזה להכשיר, ע"ש.

100 ודוקא בסירכא מועילה סתימת
הדופן, אבל נקובה לחוד בלא סירכא
ודופן סותמתה טריפה (ערוה"ש לט-ט),
ודלא כדיעה יחידאה דגם סירכא לא
בעינן (עי' פר"ח סק"מ).

ובערוה"ש (לט-ט) פסק דלא בעינן
סביך (היינו חוטים קצרים דוקא) אלא גם
סריך מהני (היינו חוטים ארוכים).

101 כתב הכנה"ג הגה"ט (כח)
דבבהמה שמינה שיש בשר על צדדי
הצלע אם נסרכה לבשר שעל הצלע
דהיינו צדדי הצלע (לא אמצעיתה) דסותם,
וכ"כ הרדב"ז, וכ"פ בערוה"ש (לט-עא).
אבל בבמהות כחושות שיש שם רק קרום
אין להכשיר בזה. אמנם דעת הרוקח
והראב"ן והר"ן והכלבו, כהרשב"א
והרא"ה שס"ל דבשר שעל הצלע דינו
כעצם, אבל דעת הרשב"ש כהרדב"ז
הנ"ל שהכשיר, וכן דקדק הרדב"ז מרש"י
והרמב"ם. ושיטה שלישית היא דעת
הראב"ד (פ"ז ה"ד) שהתיר אף בסרוכה
לעצם לבד. ובערוך השולחן (לט, עא) כתב
דלא קיי"ל כוותיה, ולא הובא דעתו כלל
בטור ושו"ע, ולכן אין לסמוך בזה אדעת
הראב"ד. מ"מ בסרוכה לשניהם בבשר
ובעצם כתב דיש להכשיר בפשיטות
כפסק המחבר. ואף דהרא"ש ס"ל בזה
לאיסור מטעם דמה מועיל סתימה כנגד
הבשר הרי סוכ"ס כנגד העצם אינו
סותמתה. (מ"מ קי"ל דכשר אף שם משום דכיון

אבל אם היא סרוכה לעצם לבדו, טריפה.¹⁰³ וכן הדין בכל השלם שכנגד האונות למעלה עד הערוגה¹⁰⁴, כשרה, מפני שהמקום צר ונחקת לדופן והוא סותמו¹⁰⁵: ונקרא דופן עד החוט שמנקרים מהחזה, ומשם ואילך נקרא חזה ואם נסרכה שם, טריפה. ואם נסרכה על גבי חוט שבחזה, דינו כאילו נסרכה בחזה וטריפה.¹⁰⁶ הגה: ולדין אין נפקותא צמלוקים אלו, גם ככל הצמלוקים אשר יתצארו עד סוף הסימן¹⁰⁷, כי כצר נהגו צאלו הארלות להטריף הכל ואין לשנות, כי מנהג קדמונים הוא צאשכנו ורפת שאלו מצני צניהם; ולכן אין להכשיר שום סרכא צריאה, אם לא צ' אונות הסרוכות צכסדרן למטה מחניין

פסקי שעה

סתומת דופן לחוד כהפר"ח (סק"מ), וע"ע בכרו"פ בקס"ח שדחה דעת הפר"ח מכל וכל.

106 ברמ' כ' (פי"א, ז) דגם בבשר שבחזה מיקרי מקום רביתיה, אמנם כל הפוסקים לא כתבו כן, וכ"כ בערוה"ש (לט"ע) דבשר החזה לא מיקרי מקום רביתיה, ואין להכשיר כן בלא בדיקה. אמנם בבהמה שמינה ששמנונית החזה בא עד למטה והשמנונית תלוי על הצלעות אז הוי דינן כצלעות עצמן. ואם יש סירכא מגבה לשמנונית החזה התלוי על הצלעות כשירה (ב"י בשם העיטור) ערוה"ש (לט"ע).

107 כתבו הפוסקים דטעמא משום דאין אנו בקיאים בבדיקת הריאה, ומקור הדין נובע מהא דסימן נ"ז לענין בדיקת דרוסה ונפולה שכתב הבה"ג דאין אנו בקיאים בבדיקתה (ודלא כרש"י דף נב.), ומטעם זה כתבו ג"כ בבדיקת הריאה שאין אנו בקיאים בה.

אמנם בערוה"ש (לט"קא) כ' לחלק מסברא בין בדיקת כל הריאה לבין בדיקת מקום אחד בריאה, וכשהבדיקה רק במקום אחד איזה בקיאות יש בזה, וכ"כ במהרש"ל (ביש"ש סי' מד), וכמש"כ הש"ך (ל"ג סק"ד) לגבי בדיקת הוושט,

בבשר, [וגם המקצת הסרוך לעצם בעינין דוקא שיהא סרוך, ולא פרודה ותלוי סמוך להעצם. וגם בכולו לבשר לא יהא מקצתו תלוי שזה מראה דסופו להסתר (שמ"ח סעי' נ"ח). ודלא כמש"כ בלב"ש (סק"קצ"ז) להיפוך מזה דמקצתו תלוי מראה שבמקום הנקב היא דבוקה טוב, וע"ע בערוה"ש (לט"ע) שכשדבוקה לבשר ועצם יש לחשוש, ולא כשדבוקה כולו לבשר].

אמנם בב"י כ' דאפילו רובה לעצם כשירה, הגם שבשו"ע סתם ולא הזכיר אי בעינן רובא בבשר או סגי אף ברובא לעצם.

103 ואינו מועיל בדיקה (טור וב"י, וש"ך ס"ק מ"ד).

104 היינו לאו דוקא מקום פירודי האונות אלא כל השלם שלמעלה מגבה עד השדרא שכנגד האונות, ודלא כ"א (הובא בב"י) דרק במקום חיתוך האונות עצמן בלבד, או כדעת הרשב"א שהביא הב"י, דרק שני אצבעות למעלה מפירודי האונות נחשב כאונות עצמן ולא למעלה מזה (ערוה"ש לט"ע).

105 ובערוה"ש (לט, סט) כ' דחלילה להתיר בנקב לחוד בלי סירכא ע"י

ללד עיקרן, והוא הדין אונה צאומה צכסדרה כי האז גוונא¹⁰⁸; וכנר נתצאר שנהגו להקל צסרכא המתנתקת על ידי מעון ומשמוש.

סעיף יט

ודוקא כנגד האונות הוא דמכשרינן, אבל שלא כנגד האונות טריפה¹⁰⁹.

סעיף כ

הא דמכשרינן, דוקא כשהנקב כנגד הדופן, אבל אם ניקבה מבפנים או אפילו בשיפולי ריאה, וסרכא יוצאת משם לדופן, טריפה; ואם סרכא יוצאת משיפולי אונא ומתפשטת על גב האונא ונסרכת לדופן, אם רוב הסרכא היא בגב האונא כשרה; ואם לאו, טריפה¹¹⁰.

פסקי שעה

109 ואם יוצא מהאונות באלכסון כנגד האומא טריפה ולא מיקרי רביתיה. וע"ע בערוה"ש (לט,עז) שכ' דאם הסרכא יוצא מבין החיתוכים שבין אונא לאונא אף שנסרכה לדופן שכנגדה טריפה, דבין החיתוכים נידון כקמה ולא כמגבה, וכן משמע בטור וברא"ש. ועוד כ' בערוה"ש (לט-פז) בשם המרדכי דאף במקום רביתיה אם יש שחין אבעבועות במקום סרכת האונות טריפה, דהשחין אינה מניחה לסתום, ואף בדיקה לא מהני, וכתב דכך יש להורות וכדעת הפר"ח (סק"מ) והתב"ש (סקפ"ה), ודלא כדעת הב"ח שמכשירו בבדיקה. ומכיון שבעל הערוה"ש הוא המרא דשמעתיה לדין סתימת הדופן למקומות שנוהגין כוותיה, יש לנהוג בזה ככל דבריו.

110 ובש"ך בנקודת הכסף כ' להכשיר כדיעה ראשונה בט"ז דאם סרכא תלויה יוצאת משיפולי אומא ובסופה היא עבה ותלוי בה כמין כפתור ונראה כבועה מלאה מוגלא היא כשירה דהוי התפשטות הליחה, אבל מ"מ צריך לבדוקה.

והיכא דכל הריאה דבוקה לדופן אף בלא פילוש טריפה בלא מכה, אבל אם

דבמקום ידוע ודאי גם אנו בקיאינן, לכן פסק דודאי בהפ"מ יש לסמוך אבקיאתינו בבדיקת מקום מסוים בהריאה.

108 הרמ"א בא לאפוקי היתר דאונא מגבה לדופן דלא אמרי' דדופן סותמו, וגם לאפוקי אומא לדופן כשיש שם מכה דהמנהג להטריף. והמהרש"ל (ביש"ש סמ"ד) הסכים דאומא לדופן גם במכה יש להטריף, אבל בדין מיצר החזה ס"ל דסותם. וע"ע בערוה"ש (לט, צג) דיש מקומות שהתירו מכה דאומא בלי בדיקה, וגם היתר דמיצר החזה ע"פ פסק של השאג"א, ובעל גליא מסכת, וכתב שם דחומרת הרמ"א אינו משום מנהג דאז הוי כנדר שאין להתירה, אלא היא חומרא שיש לכל מורה הוראה להקל אם ירצה. (ובפרט אם הבשר מיועד בעיקרו ליהודים שאין להם מנהג אז על המורה הוראה להורות כפי הנראה לו לדינא, וכעין מש"כ בשמל"ח (לט, עב) "דלאו במנהג הבודק תליא מילתא כי אם במנהג המקום, ואם אין מנהג המקום יעשה כדינא").

וע"ע בחכמ"א ובינת אדם (כלל יג-אות כז) מש"כ בזה.

סעיף כא

אם סרכא עולה מן האונה לדופן שבצד האומה, טריפה; ואם סרכא עולה מאונא לדופן שכנגד האונא ולדופן שכנגד האומה, אזלינן בתר רובא.

סעיף כב

אם האומה סרוכה לדופן, אם יש מכה בדופן, כשרה ואינה צריכה בדיקה¹¹¹; ואם אין מכה בדופן, טריפה ולא מהניא לה בדיקה¹¹². ודוקא

פסקי שעה

בדקה ולא בצבצה, הוי כקרום שעלה מחמת מכה דלא מהני. ולדעתו אף היכא דישנה מכה בדופן, כל זמן שגם בריאה איכא ריעותא כגון שהעלתה בו צמחים, גם אינו מועיל בדיקה. והמחבר שכתב כאן דבאין מכה בדופן לא מהני לה בדיקה, חשש לשיטתו היכא דאין מכה בדופן. לדעת רש"י לא מהני בדיקה רק היכא דיש מכה בדופן, וליכא ריעותא בהריאה, אבל כל כמה ששני הצדדים שווים, היינו שבשניהם איכא ריעותא, או בשניהם ליכא ריעותא, תלינן הסירכא בהריאה, עי' ערוה"ש (לט, עח-פד).

אבל דעת הר"ת הוא דכשאין מכה בדופן, אף שיש ריעותא בהריאה, מהני לה בדיקה. וכשיש מכה בדופן כשירה אף בלי בדיקה ואף היכא דאיכא צמחים בהריאה עצמה, וזהו מש"כ המחבר כאן דב"ש מכה בדופן כשרה וא"צ בדיקה, וכן ס"ל להרמב"ם, וכן נוטה דעת הרשב"א והר"ן, וגם כתבו שזהו דעת רב האי גאון.

וטעמא משום דתלינן הכל מחמת הדופן, ואף גרם שהעלה צמחים בהריאה, וכ"כ הראב"ד בספר תמים דעים (סי' יב).

ודעת הרי"ף היא דהכל תלוי במכה בדופן, דאף אי איכא גם ריעותא בהריאה מהני לה בדיקה, וכשאין מכה בדופן, אפילו אם גם בריאה ליכא ריעותא אינו

כל הגג של האומא בדופן מהשלמת האונין ולמעלה דבוק בשדרה כשירה. אבל בפיצול שאין כל הגג דבוק טריפה (טור). אבל בנסרך כל גג האונות להשדרה כשר אף בפיצול (ערוה"ש לט, צד) דרק באומות מחלקינן כן בפיצול אבל לא באונות (פרישה).

111 ברדב"ז ובפר"ח (ס"ק מ"ו) ובשמ"ח (סג) כתבו דבמכה בדופן אין חילוק אם נסרכה לדופן מגבה או מקמה, דההיתר אינו מצד שהדופן מגין עליה אלא משום תליית הריעותא בדופן, אמנם בכנה"ג (לו) כ' שאם המכה בבשר שבין הצלעות זה לא מיקרי מכה. אמנם הערוה"ש (לט, פה) כ' דאף בבשר שבין הצלעות מהני מכה ומוגלא, וכ"כ הפר"ת. אבל בנקב בצלע ונכנס בו קצת האונא ונסרכה עמו כ' בערוה"ש להטריף דנקב לא מיקרי מכה בדופן. וגם היכא שהמכה בדופן מבחוץ לצד העור ומבפנים היא ברי, ונסרכה מבפנים כנגד המכה שבחוץ כ' הערוה"ש דלא מיקרי מכה וטריפה, דרק אם נמצאו בה לפחות בהרות שחורות מבפנים ובחוץ יש מכה כ' בשמ"ח דנקראת מכה כנ"ל. אבל בלי הבהרות לא מיקרי מכה במכה שמבחוץ לחודה.

112 לדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב שפיר דלא מהני בה בדיקה וזה אף היכא דאין ריעותא בהריאה עצמה ואף אי

בסרוכה לדופן מכשירין ע"י מכה, אבל אם סרוכה לשאר מקומות, כגון: חזה וגררת ושמנונית הלב וטרפש וכיוצא בהן, אע"פ שיש בהן מכה, טריפה ולא מהני לה בדיקה.¹¹³

סעיף כג

מכה זו שאמרו, היינו שיש בדופן כעין נגע; אבל אם יש בהרות שחורות בלבד, אינו סימן מכה ממש.¹¹⁴ ואם נשבר הצלע, אף על פי שחזר ונקשר, קרינן ביה, שפיר, מכה.

סעיף כד

אם כל הריאה דבוקה לדופן, אם אין מכה בדופן טריפה ולא מהני לה בדיקה, אפילו אם דבוקה כולה בלא שום פילוש. ויש מי שכתב שהמתירה בר נדוי הוא והכלים אסורים.

סעיף כה

אם האומה והאונא נסרכו בסרכא אחת לדופן, אם רוב הסרכא מהאונא כשרה; ואם רובה מהאומה, טריפה, אם אין מכה בדופן. וכן אונא הסרוכה בסרכא אחת לחזה ולדופן, אזלינן בתר רובא.¹¹⁵ וכן אומה

פסקי שעה

מועיל הבדיקה וטריפה, וטעמא משום דיש לתלות יותר בריאה מבדופן.

דחה דבריהם דהרי גם אם ניקבה כשירה, ובערוה"ש (לט, פו) פסק דעיקר להורות כהפר"ח (סק"מ) ותבו"ש (סקפ"ה) דכשיש שחין סביבה לא נסתם הנקב דהשחין מחלחל ואינו מניחו לסתום, ואף בבדיקה אינה כשירה, ודלא כהב"ח דמכשיר בבדיקה כה"ג אם אינו מבצבץ.

113 אמנם בכנה"ג הגב"י (אות רפ"ג) התיר אף בזה, וכן בשמ"ח (סעיף סה) הביא מנהג מקומות שהכשירו בבדיקה. אבל דעת המחבר כאן ולעיל סעיף ז' כהרשב"א והרא"ש דאף במכה לא התירו אלא בדופן בלבד, אבל שאר מקומות חוששין שמחמת הריאה נסרכה.

115 בשו"ת הראש (כלל כ' סכ"ט) כתב דאף דבכל התורה אזלינן בתר רובא משום דהמיעוט והרוב סותרין זה את זה, ובהכרח לילך אחר אחד מהן. אבל כאן אפשר להיות שניהם אמת דהאונא וגם האומא נסרכו, מ"מ כתב ע"פ סברא דלא מסתברא לומר דסירכא אחת באה משני מקומות, ונתחברו יחד לעשות סירכא

114 ע"י בשמ"ח (סעיף סו) דאם יש מכה מבחוץ ובהרות מבפנים דכשר דנקראת מכה, וכנ"ל. וע"ע במרדכי דגם בסירכא במקום רביתי' רק כשר אם אין שחין אבעבועות במקום סרכת האונות, וכן פסקו הגאונים והר"ח. אמנם הב"י

הסרוכה בסרכא אחת לדופן שיש בו מכה, והסרכה במכה וחוצה לה, אם רובה במכה, כשרה; ואם לאו, טריפה. וכן אם נסרכה האומה בסרכא אחת לטרפיש ולמכה שבדופן, אם רובה במכה שבדופן, כשרה; ואם לאו, טריפה. הגה: ריאה שנמנע עליה כמו חלץ כיסוי, והוא נשר צלוי, קולפין אותה מעליה ואם הריאה תחתיו שלם ויפה¹¹⁶, כשר: מיהו צריך לצדוק הריאה נפיתה. (צ"י ס"ס ל"ח נשם רוקח).

פסקי שעה

אחת. אלא הסירכא רק בא ממקום הרוב, (לכ"ש (סקכ"ד), פרמ"ג, פר"ח, וערוה"ש (לט-ק), ודלא כתבו"ש (ס"ק צ"ה) דמחשיבו לריעותא ומצטרף לתרלר"ע).

וע"ע בערוה"ש (לט-צא) שהקשה על הב"י שהביא דעת הרשב"א והר"ן לאסור בכה"ג ולא לילך אחר הרוב, ובשו"ע לא הביא דעתם כלל, ע"ש מה שתי' ע"ז.

116 אין כוונת הרמ"א דאם אינו יפה היא טריפה מצד הבשר בלוי, דאינו כן משום דבשר בלוי אינו ריעותא בכלל, תחתיה כמו צלקת או קמטים כשירה.

תקנות וועד השחיטה (תכ"ג - ג' תשרי ת"ש)
 בראשות רב'נו המכיל ד'סקין 35
 והגאון רב' שמואל סלאני 35
 ובפיקוח הגאון רב' אליעזר בן שלום 35

א

תקנות השחיטה בירושלים

על דבר אשר נעשה פעה"ק ת"ו ועד השחיטה, אשר התקבצו הרבנים לעשות תקנות והשגחות בהכשר השחיטה, ונתחדשו שם דברים שצריכים שמירה לדורות לדעת איך לשמור השחיטה כהוגן. ונזכיר תחילה התקנות, ואח"כ נבאר פירושם ויסודם בהלכה בס"ד,

(א) אשר נהגו מקדם שהשוחטים לוקחים מכל בהמה כשרה חתיכה הנקרא "שטיקלעך" אסרו הדבר הזה, ואין רשות לשוחט ליקח אפילו כל שהוא מן הבהמות הכשרות. ואפילו ליקח ממון במקום החתיכות, אסור. ורק הוסיפו לשוחטים בשכרם כדי חיותם. והתנו עמהם תנאי, שאם ימצא שוחט שלקח מקצב הן חתיכות והן ממון, אז תיכף ומיד נפסל השוחט ומעבירים אותו משחיטתו.

וכן המשגיחים הנאמנים, והמנקרים, והשומרים, אין להם שכרם רק מקופת הקהל, ולא יקבלו שום דבר מהקצבים הן בשר הן כרכשות, ולא שום מתנה, ומי שיקבל אפילו כל שהוא מהקצבים, מעבירים אותו.

(ב) אין רשות לשוחט להעמיד תלמידים ללמדם מלאכת השחיטה, טרם שמקבל מן ועד הרבנים הורמנא שהוא ירא ה' מרבים, וראויים להיות שוחטים, ואח"כ יעמוד לנסיון לפני הרבנים, והם הרבנים יתנו לו סמיכה לשחיטה לאשר ראוי לו בחינם.

אמנם כאלו השוחטים אשר מלמדים תלמידים בשכר, ונותן השוחט הסמיכה בעד ממון אשר

קצבו עמו, ושוב הולך לבי"ד עם הסמיכה של השוחט, ובי"ד עושים קיום שטרות, והבי"ד הטרודים מקיימים רק החתימה שהוא אמת כעין מה דאיתא בחו"מ סימן מ"ו. ואחרי קיום השטר הזה, נוסע השוחט החדש למרחקים ומכשיל את הרבים. כי הנותן סמיכה בעד ממון כל דיניו בטלים כמקבל שכר לדון, והוא כהול על ממונו, וטרם ידע התלמיד הלכות שחיטה ולהעמיד סכין, מיד נותן לו כתב סמיכה, כל אלו הסמיכות בטלים ומבוטלים, והם כחרס הנשבר. אלא התלמיד הזה יעמוד לפני הרבנים והם מושיבים ב' או ג' שוחטים מובהקים אשר ינסו אותו ויצוו לו להעמיד סכין בפניהם, ושוב עושים פגימות דקות לנסותו, אם הוא מרגיש כל פגימה דקה. וכן עושים ג' פעמים, להעמיד ג' סכינים אחרי פגימתם, ואח"כ לנסותו בהלכות כראוי, אז הם נותנים לו סמיכה, ולא זולת זה כלל וכלל.

(ג) כל שוחט לפני השחיטה נותן הסכין לשוחט זולתו לבדיקה כתקנה קדומה, וכן אחר השחיטה צריך להראות הסכין לשוחט זולתו, ועל הבודק להיות זריז אם יש איזה שאלת חכם, לשאול מיד, ולא להמתין עד שנתייבש, והבדיקה צריך להיות ע"י בודק ומשגיח בראיה טובה.

(ה' תתק"א עמוד ש"ת רב' דק"א י"א)

(א) זה היה תחילת התיסודות השחיטה האשכנזית בראשות המהרי"ל דיסקין והגרש"ס, ההסתידות הייתה בתחילת שנת תרנ"ד תאריך כתיבת תשובה זו. וכנראה מהתשובה שרבינו היה פעיל ביסוד התקנות. והממונה אז היה הגאון רבי שמואל מוני זילברמן ומיד אח"כ היה הגאון רבי אליעזר בן רלב"ג.

